Ἀριθ. 55 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΤΟΣ Β'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τρίτος

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

16 Ἰανουαρίου 1877

ΠΕΡΙ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ

Μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων, ἐφ' ὧν γίνονται διάφοροι καὶ πολλάκις ἀντιφατικαὶ κρίσεις, κατατάσσεται καὶ ἡ λεγομένη *πολυτέλεια*. Ἀλλ' εἶναι ἄρά γε ζήτημα ὅτι ἡ πολυτέλεια εἶναι κοινωνικὸν κακόν; Βεβαίως δὲν εἶναι ζήτημα, ὅταν παρασταθῇ ἐνώπιον ἡμῶν τὸ εἰδεχθὲς καὶ ἀποτρόπαιον αὐτῆς μέρος — ὅταν ῥίψωμεν βλέμμα ἐλέους εἰς τὰ πολυπληθῆ αὐτῆς θύματα — ὅταν βλέπωμεν αὐτὴν ἐγείρουσαν τὸ ἄγαλμα τῆς πτωχαλαζονείας ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ εἰς πᾶσαν οἰκογένειαν ἀναγκαίου ἰσοζυγίου τῶν εἰσοδημάτων καὶ τῶν δαπανῶν αὐτῆς — ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν πόσοι πατέρες οἰκογενειῶν, κλείοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔμπροσθεν τοῦ χαίνοντος πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν βαράθρου, ἐπισωρεύουσι χρέη ἐπὶ χρεῶν καὶ δάνεια ἐπὶ δανείων, ἐὰν δὲν καταφεύγωσι καὶ εἰς πράξεις ἄλλας, χειροτέρας τῶν χρεῶν καὶ τῶν δανείων· πόσοι νέοι, δυνάμενοι νὰ διδαχθῶσιν ὑπὸ τῶν πατέρων τούτων τὴν ὀλιγάρκειαν καὶ τὴν ἐργασίαν, παρασύρονται ὑπὸ τοῦ κακοῦ παραδείγματος, ἀντὶ χρηστῶν κακοὶ γινόμενοι καὶ υἱοὶ καὶ πολῖται — ὅταν τέλος πάντων ἀναλογισθῶμεν ὅτι αὐτὴ πολλάκις γίνεται τὸ μᾶλλον ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον τῆς διατηρήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας, διότι ὁ δυνάμενος δι' ὀλίγων νὰ ζῇ ἀνεξαρτήτως καὶ ἀξιοπρεπῶς, δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν ἵνα ἐπαρκέσῃ καὶ εἰς ἀνάγκας μεγαλητέρας.

Ὅταν ἐκ τοῦ μέρους τούτου θεωρήσωμεν τὴν πολυτέλειαν, τότε ἀναμφιβόλως θέλομεν τὴν ἰδεῖ ὡς τὴν στυγερωτέραν μάστιγα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τότε ἡ καταδίκη αὐτῆς εἶναι προδήλως βεβαία καὶ ἐξόχως δικαία, τότε κανεὶς χρηστὸς καὶ τίμιος ἄνθρωπος δὲν θέλει ἀρνηθῇ νὰ ἐκφωνήσῃ κατ' αὐτῆς ἐν πάσῃ συνειδήσει τὸ *ἄφον*, καὶ τότε λέξεις δὲν εὑρίσκομεν ὅσον ἐπιθυμοῦμεν ἐκφραστικάς, ἵνα ἐπαινέσωμεν καὶ εὐλογήσωμεν τοὺς φιλανθρώπους αὐτῆς διώκτας, ὅσοι διὰ συνεννοήσεων καὶ ἑταιριῶν εὐγενῶς ἀγωνίζονται νὰ σταματήσωσι τὰς ἀνθρωποφθόρους αὐτῆς προόδους, καὶ νὰ σώσωσιν ὅσα περισσότερα δυνηθῶσιν ἐκ τῶν ἑλκεινῶν αὐτῆς θυμάτων.

Τὸ περὶ πολυτελείας ὅμως ζήτημα ἀναφαίνεται εἰς τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐργασίας καὶ τὴν εὐκολίαν τῶν ἀνταλλαγῶν· εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ἡ πολυτέλεια εἶναι ἰδέα ὅλως σχετική, διαφέρουσα κατὰ τοὺς καιροὺς καὶ κατὰ τὰς ἀτομικὰς θέσεις· εἰς τὴν δυσκολίαν τῆς ἀκριβοῦς ἐκτιμήσεως τοῦ ἀναγκαίου καὶ τοῦ περιττοῦ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ· προσθετέον δὲ ἀκόμη καὶ εἰς τὸν φόβον μήπως, καὶ κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ κακοῦ καὶ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς θεραπείας, ἀναμιχθῇ προκατάληψίς τις, εἴτε ἐκ πνεύματος ἄγαν αὐστηροῦ εἴτε ἐκ ζηλοφθονίας προερχομένη, ἥτις, γενικεύουσα ὅ,τι πρέπει νὰ μερικευθῇ, καὶ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἰσοπέδωσιν τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων, προτιμήσῃ μᾶλλον νὰ καταβιβάσῃ τὰ ὑψηλὰ πρὸς τὰ κάτω, ἢ ν' ἀναβιβάσῃ τὰ χαμηλὰ πρὸς τὰ ἄνω, ὅπερ οὐσιωδῶς ἀντίκειται εἰς τὰ προοδευτικὰ συμφέροντα καὶ τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ἀτόμων.

Καθὼς δὲ ὁ δικαστὴς, ὅσῳ βαρύτερον εἶναι τὸ ἔγκλημα τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν κατηγορούμενον, τόσῳ προσεκτικώτερον ὀφείλει ν' ἀκούῃ καὶ τὴν συνηγορίαν τῆς ὑπερασπίσεως, εἴτε πρὸς ἀθώωσιν, εἴτε πρὸς παραδοχὴν τῶν λεγομένων ἐλαφρυντικῶν περιπτώσεων, οὕτω νομίζομεν ὅτι, καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς πολυτελείας, δίκαιον εἶναι νὰ λέγωνται καὶ ὅσα, ὑπὸ γενικωτέραν τινὰ ἔννοιαν, δύνανται ἴσως νὰ περιστείλωσι τὴν κοινὴν ἀγανάκτησιν κατ' αὐτῆς.

Τὴν παροῦσαν λοιπὸν διατριβὴν, τὴν ὁποίαν ἠρανίσθημεν καὶ ἐκ τινος ὁμιλίας ἑνὸς τῶν γνωστῶν δημοσιολόγων τῆς Γαλλίας, παρακαλοῦνται οἱ ἀναγνῶσται τῆς *Ἑστίας* νὰ τὴν ἀναγνώσωσι μετὰ τῆς ὑπομονῆς τοὐλάχιστον ἐκείνης, μεθ' ἧς ἀκούονται ἔν τισι δικαστηρίοις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας οἱ καλούμενοι συνήγοροι τοῦ Διαβόλου.

Ἡ ἀπόλυτος καὶ ἀμείλικτος καταφορὰ ἐναντίον τῆς πολυτελείας κατέρχεται πατροπαράδοτος ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων. Καὶ ἡ πολιτεία τοῦ Λυκούργου ἐν ἐφαρμογῇ, καὶ ἡ πολιτεία τοῦ Πλάτωνος ἐν θεωρίᾳ, διαφωνοῦσαι εἰς πολλὰ, συμφωνοῦσι κυρίως εἰς ἕν, τὴν ἀποθέωσιν τῆς λιτότητος τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ βίου. Ἡ δημοκρατία τῆς Ῥώμης ἐζήτησεν ἐπάσης νὰ πολεμήσῃ τὴν πολυτέλειαν διὰ μέσων ἄγαν αὐστηρῶν, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ λεγόμενοι ἐπὶ τῶν ἀναλωμάτων νόμοι (Lois somptuaires), καὶ ἡ δη-

μιουργία αὐτὴ τοῦ ἀξιώματος τῶν τιμητῶν (censeurs), τύπος τῆς αὐστηρότητος τῶν ὁποίων ἐχρημάτισεν ὁ πρεσβύτερος Κάτων. Ὅτι δὲ ἡ κατὰ τῆς κακῆς χρήσεως τοῦ πλούτου ἀντίδρασις ὑπῆρξεν ἰσχυρὰ ὥστε νὰ διατηρηθῇ καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς δημοκρατίας, ἀπόδειξις εἶναι ὅτι, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ αὐλῇ τοῦ Νέρωνος, συνέγραψεν ὁ Σενέκας τὸ ἐγκώμιον τῆς πτωχείας, εἰ καὶ ἐρρέθη περὶ αὐτοῦ ὅτι ἔγραφε τὸ ἐγκώμιον ἐκεῖνο διὰ καλάμου χρυσοῦ καὶ ἐπὶ πολυτελοῦς γραφείου. Ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἐμπνεομένη ὑπὸ τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἱερῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ τῆς φιλοπτωχείας, κατεδίκασεν, ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτῆς, τὸν πολυτελῆ καὶ πολυδάπανον βίον, τὰ κοσμήματα καὶ τὰς τοῦ πλούτου ἐπιδείξεις· ὁ δὲ θέλων νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα αὐστηρότητος τῶν πρώτων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων ἀρκεῖ ν' ἀναγνώσῃ τὴν κατὰ τῶν γυναικείων κοσμημάτων πλήρη ὁρμῆς τε καὶ ὀργῆς ὁμιλίαν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως Τερτυλλιανοῦ, γράψαντος κατὰ τὴν δευτέραν μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδα.

Δὲν ἔλειψαν ὅμως ἔκτοτε καὶ λόγοι κολαστικοὶ τῆς ἄκρας ἐκείνης αὐστηρίας, οἱονεὶ διαμαρτυρία τις ἀναγκαία, καὶ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ *Μηδὲν ἄγαν*. Καὶ καθὼς βλέπομεν τὸν Περικλῆν, ἐν τῷ θαυμαστῷ αὐτοῦ ἐπιταφίῳ λόγῳ, ἐπικρίνοντα τοὺς νόμους τῆς Σπάρτης, καὶ διακηρύττοντα ὅτι καὶ ἀνειμένη τις δίαιτα δύναται νὰ συνυπάρξῃ μετὰ φύσεως ἀρρενωπῆς καὶ φιλοκινδύνου, οὕτως εὑρίσκομεν καὶ ἕνα τῶν ἐνδοξοτέρων καὶ ἁγιωτέρων ἱεραρχῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, ζητοῦντα νὰ μετριάσῃ τὴν ἄκραν κατὰ τῆς φιλοκοσμίας καταφορὰν, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ τῆς Ἐκκλησίας Κλήρου. Σώζεται τῷ ὄντι ἐπιστολὴ τοῦ εἰρημένου μεγάλου Ἱεράρχου, περιέχουσα ὡς ἔγγιστα, καὶ καθ' ὅσον ἐνθυμούμεθα, τὴν ἑξῆς ἔννοιαν. Κατηγορούμεθα, λέγει, ὅτι ἀπεμακρύνθημεν τῆς λιτότητος τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων· ἀλλ' οἱ ταῦτα καθ' ὑπερβολικὴν αὐστηρότητα λέγοντες δὲν συλλογίζονται ὅτι οἱ χρόνοι μετεβλήθησαν, καὶ ὅτι οἱ διοικοῦντες σήμερον τὴν Ἐκκλησίαν ἀναγκάζονται, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς, νὰ τηρῶσι σχέσεις στενὰς μετὰ τῆς Βασιλείας καὶ τῶν μεγιστάνων τοῦ Κράτους. Πῶς γίνεται λοιπὸν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸν αὐτοκράτορα μετ' εὐτελῶν ἐνδυμάτων, ἢ νὰ δεξιωθῶμεν τοὺς ἐπισκεπτομένους ἡμᾶς μεγιστᾶνας ἐπὶ πενιχρῶν στρωμάτων καὶ ἐπίπλων;

Καὶ οὕτω πάντοτε ἐν τῷ παρελθόντι ἀκολουθοῦμεν εὑρίσκοντες διηρημένας τὰς γνώμας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλοῦ μὲν ἄκραν αὐστηρότητα ἀλλοῦ δὲ κρίσεις ἠπιωτέρας, κατὰ τὰς διαφόρους πεποιθήσεις, προσέτι δὲ καὶ κατὰ τὰ συμφέροντα, διότι πολλάκις ἀνεμιγνύοντο καὶ λόγοι τοιοῦτοι, καθὼς, παραδείγματος χάριν, ἀναγινώσκομεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας ὅτι οἱ εὐγενεῖς τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος ἐκήρυξαν σφοδρὸν πόλεμον κατὰ τῶν πολλῶν δαπανῶν καὶ τῆς πολυτελείας, ὅτε, πτωχεύσαντες αὐτοὶ ἕνεκα τῶν σταυροφοριῶν, φθονοῦντες δὲ τὴν λεγομένην τρίτην Τάξιν, πλουτοῦσαν καὶ ἐπιδεικτιῶσαν τὰ πλούτη αὐτῆς, ἐπάσχισαν, διὰ μέσων καταταλτικῶν καὶ τῆς ἀνανεώσεως τῶν ἐπὶ τῶν ἀναλωμάτων νόμων, νὰ καταπνίξωσι τὸν ἐνοχλοῦντα καὶ ζημιόνοντα αὐτοὺς διαγωνισμόν.

Τὴν σήμερον ὅμως, ἵνα κρίνωμεν ὑγιῶς περὶ τῶν τοιούτων, εὑρισκόμεθα εἰς θέσιν ἄλλην παρ' ἐκείνην εἰς ἣν εὑρέθησαν οἱ πρὸ ἡμῶν. Ὅ,τι χαρακτηρίζει κυρίως τὸν σημερινὸν πολιτισμὸν εἶναι ἡ πανταχοῦ ἀναφαινομένη τάσις καὶ τῶν πνευμάτων καὶ τῶν πραγμάτων εἰς τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν πρόοδον τῶν πλειόνων. Ἄλλοτε, καὶ συγγραφεῖς καὶ διδάσκαλοι καὶ πολιτικοὶ εἶχον μᾶλλον ὑπ' ὄψιν τὰ συμφέροντα τῶν ὀλίγων ἐκλεκτῶν, παρὰ τὴν τῶν πολλῶν εὐδαιμονίαν. Τὴν σήμερον, κανεὶς δὲν παραδέχεται νὰ γίνεται ὁ λαὸς στυλοβάτης τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, οὔτε νὰ χρησιμεύῃ ὡς ἁπλοῦν ὄργανον πρὸς χρῆσιν τῶν ἡρώων. Τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς τάσεως ταύτης δὲν διέφυγε καὶ ἡ πολυτέλεια. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κίμωνος καὶ τῶν χρόνων τοῦ Λουκούλλου, εἰς τοὺς ὀλίγους δὲν ηὔξησε, διεδόθη ὅμως εἰς πλειοτέρους. Σήμερον εἶναι πλειότεροι οἱ ἀπολαύοντες, καὶ ἀσυγκρίτως πλειότεροι οἱ ἀξιοῦντες ν' ἀπολαύσωσι τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς, ὑπὸ τὸ σεμνὸν ὄνομα τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς εὐεξίας. Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατὸν ἡ σημερινὴ πολυτέλεια νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὴν τῶν ἀρχαίων, οὔτε νὰ ἐκφωνηθῶσιν, αὐτῷ κειμένῳ, κατ' αὐτῆς αἱ ἐπιτιμήσεις τοῦ Κάτωνος καὶ τῶν λοιπῶν τιμητῶν τῆς Ῥώμης.

Ὅ,τι ἤδη πρόκειται, καὶ ὅ,τι πρέπει, καὶ ὅ, τι δικαιούμεθα νὰ ἐξετάσωμεν εἶναι ἂν ἡ πολυτέλεια, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς μετριότητος ἐνεργουμένη, καὶ μὴ οὖσα ἀνεγνωρισμένον προνόμιον ὀλίγων βαθυπλούτων, ὠφελῇ τὰ πλήθη — ἐνισχύουσα τὴν ἐργασίαν καὶ πολλαπλασιάζουσα τὰς συναλλαγὰς — ὠθοῦσα τὴν κοινωνίαν εἰς τὴν πρόοδον, καὶ συντελοῦσα εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων — καθιστῶσα τὸν λαὸν μέτοχον ἀπολαύσεων ἀνωτέρων, καὶ τῆς χρήσεως παμπόλλων ἐπωφελῶν καὶ εὐαρέστων πραγμάτων.

Εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι, καὶ κατὰ τὴν τροφὴν, καὶ κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ κατὰ τὰ οἰκήματα, ἡ κοινὴ εὐεξία ἔκαμε μεγάλας προόδους· ὄχι βέβαια τὰς αὐτὰς εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ἀλλ' ἀνὰ λόγον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν περιστάσεων ἑκάστου· ἐν γένει ὅμως τὰ πάντα προώδευσαν οὕτως, ὥστε ὅ,τι ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ὡς πολυτέλεια, σήμερον ἔγεινε κατανάλωμα τῆς κοινῆς χρήσεως. Ὁ λευκὸς καὶ ἐκλεκτὸς ἄρτος, τροφὴ ἄλλοτε τῶν ὀλίγων πλουσίων, εἶναι σήμερον τροφὴ τῶν πολλῶν. Πόσοι ἦσαν οἱ τρώγοντες ἄλλοτε τὸ κρέας, καὶ πόσοι οἱ τρώγοντες αὐτὸ σήμερον; Ἡ χρῆσις τοῦ οἴνου — θεωρουμένου ὡς ποτοῦ δυναμωτικοῦ, καὶ μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς καταχρήσεως — εἰς πόσους ἦτον ἄλλοτε προσιτὴ, καὶ εἰς πόσους εἶναι σήμερον; Ὁ καφὲς, τὸν ὁποῖον πολὺ ἀγαπῶμεν, ἡ ζάχαρις, ἡ εὐάρεστος, γλυκεῖα καὶ ὑγιεινὴ ζάχαρις, ἦσαν ἄλλοτε τέρψεις καὶ τρυφαὶ ἐκ τῶν σπανιωτέρων, ἐνῷ σήμερον ποῦ δὲν εὑρίσκονται καὶ ποῦ δὲν καταναλίσκονται; Πόσοι ἐκ τῶν κατωτέρων τάξεων μετεχειρίζοντο ἄλλοτε τὰ βαμβακερὰ πανικά, τὰ ὁποῖα τὴν σήμερον εἶναι καὶ εἰς τὸν ἐργατικὸν λαὸν, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς χωρικοὺς ἀπαραίτητα;

Ὡς διδακτικὴν ἀστειότητα ἂς παρενείρωμεν ἐνταῦθα ὅ,τι πρὸ μιᾶς ἀκριβῶς ἑκατονταετηρίδος (τὸ 1776) ἔγραφεν ὁ περικλεὴς οἰκονομολόγος Ἀδὰμ Σμὶθ περὶ τῶν πεδίλων (παπουτσίων)· «Τὰ πέδιλα, λέγει, κατήντησαν σήμερον ἐν Ἀγγλίᾳ μία τῶν ἀπαραιτήτων ἀναγκῶν τῆς ζωῆς. Ὁ πτωχότερος τῶν ἀνδρῶν, ἡ πτωχοτέρα τῶν γυναικῶν, ἐντρέπεται νὰ περιπατήσῃ ἐνώπιον τοῦ κόσμου ἀνυπόδητος. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν Σκωτίᾳ, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς ἄνδρας· αἱ πτωχαὶ γυναῖκες περιπατοῦσι γυμνόποδες, οὐδὲ προσβάλλεται ἐκ τούτου ἡ ὑπόληψις αὐτῶν. Ἐν Γαλλίᾳ τὰ πέδιλα δὲν εἶναι τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης, οὔτε εἰς τοὺς ἄνδρας, οὔτε εἰς τὰς γυναῖκας· οἱ πτωχοὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἢ φοροῦσι καλίγια, ἢ εἶναι ἀνυπόδητοι ὁλοτελῶς.»

Ἂς ἔλθωμεν εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὰ ἐν ταῖς οἰκίαις. Ἐπὶ τοῦ Δ' Ἑρρίκου, βασιλέως τῆς Γαλλίας, τὰ παράθυρα τῶν βασιλικῶν δωμάτων τοῦ Λούβρου ἐκλείοντο τόσον κακῶς, ὥστε τὸν χειμῶνα, ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος βασιλεὺς, ἐξυπνῶν, εὕρισκε τὸν μύστακα αὐτοῦ κρυσταλλωμένον. Σήμερον, πόσας τάξεις πρέπει νὰ κατέλθωμεν κάτω τῆς βασιλικῆς, ἑωσότου εὕρωμεν πτωχὴν οἰκογένειαν, μὴ φροντίζουσαν ἢ μὴ δυναμένην νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τοῦ ψύχους! Καὶ ἡ θερμότης, καὶ ὁ καθαρὸς ἀὴρ, καὶ τὸ φῶς, καὶ ἔπιπλα διάφορα, καὶ ζωγραφίαι, καὶ καθρέπται — ὄντες καὶ αὐτοὶ ἄλλοτε μία τῶν μᾶλλον δυσαποκτήτων πολυτελειῶν — γίνονται παρ' ἡμέραν κοινοτέρας καὶ εὐκολωτέρας χρήσεως.

Αὐτὰ τὰ ἔργα τῆς μαθήσεως τῶν ἐπιστημῶν, τῶν καλῶν τεχνῶν, πόσον δὲν ἐγενικεύθησαν, πόσον δὲν ἐπολλαπλασιάσθησαν, καὶ μεταξὺ τῶν ἀπορωτέρων τάξεων, ἄλλα μὲν ἁπλῶς διὰ τῆς εὐθηνίας, ἄλλα δὲ διὰ τῶν ἐξ εὐωνοτέρας ὕλης ἀπομιμήσεων! Τὰ βιβλία, ἡ πνευματικὴ τροφὴ τοῦ ἀνθρώπου — ἐννοοῦμεν τὰ χρήσιμα καὶ καλὰ βιβλία — δὲν δικαιολογοῦσι πλέον διὰ τῆς μεγάλης των ἀξίας τὴν ἀφιλομάθειαν τῶν ὀκνηρῶν νέων. Τὰ ὡρολόγια, μεγάλως ἄλλοτε ὑπερτιμώμενα, εἶναι σήμερον εὔκολον ἀπόκτημα ὑπηρετῶν καὶ παιδίων. Αἱ ἀπομιμήσεις τοῦ ἀργύρου στολίζουσι διὰ κομψῶν σκευῶν τὰς τραπέζας τῶν πολλῶν· αἱ ἐκ γύψου κατασκευαὶ τῶν ἀγαλμάτων εἰσάγουσι τὰ ἀριστουργήματα τῆς γλυπτικῆς εἰς τὰς κοινὰς οἰκίας· ἡ δὲ φωτογραφία ἀντικαθιστᾷ καὶ κοινοποιεῖ τὴν ζωγραφικήν.

Ἐνῷ λοιπὸν τοιαύτη εἶναι ἡ πρόοδος, καὶ τοσαύτη ἀκαταπαύστως γίνεται κίνησις εἰς τὰ πρόσω, ὁποῖόν τι σταθερὸν καὶ ἀπόλυτον δύνανται ἄρά γε νὰ ἔχωσιν αἱ ἰδέαι τοῦ περιττοῦ καὶ τοῦ ἀναγκαίου; Ἄν, ἀντὶ νὰ ῥίψωμεν ἐπὶ τοῦ σώματος ἡμῶν ἀκατέργαστα τὰ δέρματα τῶν ζώων, κτενίζωμεν, νήθωμεν, ὑφαίνωμεν τὸ μαλλίον, καὶ ἐκ τούτου κατασκευάζωμεν φόρεμα, τί εἶναι τὸ φόρεμα τοῦτο, ἀναγκαῖον ἢ περιττόν; Ἡ οἰκία ἡ πλέον πενιχρὰ, συγκρινομένη πρὸς τὰ σπήλαια καὶ τὰς καλύβας τῶν πρώτων ἀνθρώπων, δὲν ἔχει τάχατε καὶ αὐτὴ κάτι περιττόν; Πολλὰ μαγειρεῖα, παραβαλλόμενα πρὸς τὰ τῶν πλουσίων, φαίνονται εὐτελῆ καὶ βάναυσα, καὶ ἐν τούτοις εἶναι καὶ αὐτὰ κάπως πολυτελῆ, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, ἅτινα κατέκτησαν τὸ ῥωμαϊκὸν τῆς Δύσεως Κράτος, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κατάγονται οἱ πρωτεύοντες τῶν σημερινῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, δὲν εἶχαν ἄλλον τρόπον νὰ μαγειρεύωσι τὸ κρέας, εἰμὴ νὰ θέτωσιν αὐτὸ ὑπὸ τὰ ἐφίππια τῶν ἵππων, καὶ νὰ τὸ τρώγωσιν, ἀφοῦ τρέχοντες τὸ ἐμαλάκυναν!

Ἄλλως τε, ἡ φύσις αὐτὴ ἐδίδαξε τὸν ἄνθρωπον ν' ἀγαπᾷ καὶ νὰ παραδέχεται τὴν τοιαύτην πρόοδον τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐεξίας· ἡ φύσις ἥτις ἤνωσε τὸ ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον μετὰ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ τέρποντος τὴν ὄψιν. Τί ἄλλο εἶναι τὰ ἄνθη τοῦ ἀγροῦ, τὰ περικαλλῆ ταῦτα ἄνθη, τὰ ἐνδυόμενα μετὰ τοσαύτης λαμπρότητος καὶ μεγαλοπρεπείας, ὅσην δὲν εἶχεν ὁ Σολομὼν ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ δόξῃ; Τί ἄλλο εἶναι αἱ καλλοναὶ τοῦ ὁρίζοντος κατὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου; Τί ἄλλο τὰ ὡραῖα καὶ πολυποίκιλα πτερὰ τῶν πτηνῶν; Τί ἄλλο τὸ ᾆσμα τῆς ἀηδόνος ἐν μέσῳ τῆς ἐαρινῆς νυκτός; Καὶ ἂν ἐκ τῆς ἄλλης φύσεως μεταβῶμεν εἰς τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν, τί ἄλλο εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ὅταν, ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν χρησιμωτέρων ἀναβαίνῃ, ὑπὸ περιεργίας ὑψηλῆς καὶ ἐπικινδύνου ὠθουμένη, εἰς τὴν ἔρευναν τῆς αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν ἀγαπητῆς ἀληθείας, τί ἄλλο εἰμὴ πολυτέλεια, καὶ ἡ μεγαλητέρα μάλιστα τῶν πολυτελειῶν;

Πῶς πρέπει λοιπὸν νὰ θεωρήσωμεν τὴν πολυτέλειαν ἵνα ψέξωμεν καὶ καταδικάσωμεν αὐτήν; Ἰδού· γυμνώσατε αὐτὴν τοῦ ἐνδύματος τῆς κοινῆς ὠφελείας, ἐνδύσατε αὐτὴν τὰ ῥάκη τῆς ἀσωτίας, καὶ τότε ἡ ἀποδοκιμασία ἡμῶν εἰς

τοιοῦτον βαθμὸν φθάνει, ὥστε, ἀπέναντι τοιαύτης ἀσώτου πολυτελείας, προτιμῶμεν καὶ αὐτὴν τὴν φιλαργυρίαν. Νομίζομεν μάλιστα ὅτι σφάλλομεν ἐν γένει, ὅταν, λαλοῦντες περὶ ἀνδρὸς ἀφρόνως πολυδαπάνου, λέγωμεν «εἶναι ἄσωτος» καὶ εὐαρέστως πως μειδιῶμεν· ἀναφέροντες δὲ τὸν φιλάργυρον, σκυθρωπάζωμεν. Τὸν φιλάργυρον θεωροῦμεν ἐγωϊστήν, ἢ μᾶλλον ἐχθρὸν καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐτυχίας, ὑπαρῶς ἐνδεδυμένον, ἐλεεινῶς τρεφόμενον, καὶ ὄχι μόνον θέλοντα ἵνα καὶ οἱ ἄλλοι κακῶς ἐνδύωνται καὶ κακῶς τρέφωνται, ἀλλὰ καὶ ἕτοιμον ὄντα νὰ βιάσῃ αὐτοὺς εἰς τοῦτο διὰ τῆς τοκογλυφίας. Ὅλα ταῦτα εἶναι ἐν μέρει δίκαια· μίαν μόνην ὅμως παρατήρησιν κρίνομεν ἐπὶ τούτου ἀναγκαίαν. Τὴν σήμερον εἶναι σπάνιον ν' ἀφαιρῶνται ὁλοτελῶς ἀπὸ τῆς παραγωγῆς τὰ πλούτη τοῦ φιλαργύρου. Σπανίως σήμερον θάπτονται τὰ χρήματα· συνήθως δανείζονται ἐπὶ μεγάλοις τόκοις. Ὁ φιλάργυρος λοιπὸν συμβιβάζει κἄπως τὰ συμφέροντά του πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ κοινοῦ πλουτισμοῦ. Ἀλλ' εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ ἀσώτου; Ὁ ἄσωτος εἶναι μὲν λαμπρότερος, συμπαθητικώτερος, δημοτικώτερος, διότι σκορπίζει δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ χρήματα, πράγματι δὲ δὲν εἶναι οὔτε ὀλιγώτερον ἐγωϊστής, οὔτε ὀλιγώτερον ἐχθρὸς ἑαυτοῦ, διότι, ἀποβλέπων μόνον εἰς τὴν κόρεσιν τῆς ματαιοφροσύνης καὶ τῆς ἡδυπαθείας του, καταστρέφει ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ὕπαρξίν του. Εἶναι καθὼς ἡ πυρκαϊὰ ἥτις, διαβαίνουσα ἐκ τῶν τόπων ἐκείνων ὅπου πρότερον ἦσαν μεγαλοπρεπὲς δάσος ἢ πόλις λαμπρά, ἀφίνει ὄπισθεν αὐτῆς τὴν ἐρήμωσιν καὶ τὸ κενόν. Καὶ εἶναι τάχατε ἀδιάφορον, καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔποψιν τῆς ἐργασίας νὰ καταναλίσκωνται τὰ πάντα εἰς ἑορτὰς καὶ εἰς χορούς; Καὶ τί μένει ἐξ ὅλων ἐκείνων τῶν πολυδαπάνων ἀγορασμάτων καὶ κατασκευῶν; τί μένει ἐκ τῶν φορεμάτων, τριχάπτων, ταινιῶν, χειροκτίων, καὶ λοιπῶν τοιούτων, ἅμα τῇ πρώτῃ αὐτῶν χρήσει ἀφανιζομένων; Ὅ,τι ἔμεινε καὶ μετὰ τὰ πυροτεχνήματα, καπνὸς καὶ οὐδὲν ἄλλο. Βεβαίως δι' αὐτὰ ἔγειναν ἐργασίαι, καὶ ἐκυκλοφόρησαν χρήματα· ἀλλὰ μήπως δὲν γίνεται τοῦτο καὶ δι' ἄλλων ἐργασιῶν καὶ δι' ἄλλης χρημάτων κυκλοφορίας; Τὸ κακὸν τῆς ὑπερβολικῆς καὶ ἀγόνου πολυτελείας εἶναι ὅτι παρεκτρέπει τὸν πλοῦτον ἐκ τῆς γονιμωτέρας χρήσεως ἥτις ἠδύνατο αὐτοῦ νὰ γείνῃ. Πᾶν κεφάλαιον, ἢ μέρος κεφαλαίου, ὅπερ ἐπέκεινα ὁρίου τινὸς καταναλίσκεται, ἀφαιρεῖται ἀπὸ τῆς γεωργίας, τῆς τροφοῦ τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἀπὸ τῶν βιομηχανιῶν τῆς πρώτης ἀνάγκης, ἢ τῶν τῆς μεγίστης χρήσεως. Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ὅλοι οἱ ἐργάται ἐνασχολοῦνται εἰς ἔργα πολυτελείας· τότε ποῖος θὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς κοινῆς χρήσεως; πῶς θὰ γείνωσιν αἱ ἀνταλλαγαὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀφοῦ αἱ καταναλώσεις τῆς πολυτελείας εἶναι, πανταχοῦ καὶ ἐν γένει, αἱ μᾶλλον περιωρισμέναι;

Καὶ τῷ ὄντι, καὶ μεθ' ὅλας τὰς καταχρήσεις τῆς πολυτελείας, αἱ καταναλώσεις αὐτῆς εἶναι σχετικῶς ὀλίγισται. Αἱ πολλαὶ καταναλώσεις εἶναι αἱ τῆς κοινῆς χρήσεως. Ὁ ἀσυγκρίτως μεγαλήτερος καταναλωτὴς εἶναι ὁ λαός. Ἡ γεωργία τῶν δημητριακῶν καρπῶν, ἡ κτηνοτροφία, ἡ κατασκευὴ τῶν κοινῶν ἐνδυμάτων, ἡ κατασκευὴ τῶν κοινῶν οἰκιῶν, κατέχουσι τὴν ὑψίστην ἐν τοῖς καταναλώμασι θέσιν. Τίνες οἱ φόροι, οἱ ἀποφέροντες τὰ ἀσυγκρίτως πλεῖστα τῶν δημοσίων ἐσόδων; οἱ ἐπιβαρύνοντες, ἔστω καὶ ἐλαφρῶς, τὴν γενικὴν κατανάλωσιν. Ἂς φορολογηθῶσιν ὅσον βαρύτερον τὰ τῆς πολυτελείας· τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ᾖναι συγκριτικῶς ἐλάχιστον. Ἐν Ἀγγλίᾳ, τόπῳ ἀριστοκρατικῷ, τόπῳ μεγίστης πολυτελείας, ὅπου αἱ μεγάλαι περιουσίαι εἶναι ὡς ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ μέρει τοῦ κόσμου τοιαῦται, οἱ ἐπιβαρύνοντες — καὶ τοῦτο ἐπίσης ὡς ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ χώρᾳ — τὴν πολυτέλειαν φόροι ἀποφέρουσι τὸ ὅλον τριάκοντα περίπου ἑκατομμύρια φράγκων, ἐνῷ οἱ τῶν τελωνείων καὶ τῶν ἄλλων ἐπὶ τῶν καταναλώσεων ἀποδιδομένων, οἱ βαρύνοντες τὰ κοινὰ ἐμπορεύματα, φθάνουσι μέχρι τοῦ δισεκατομμυρίου.

Ἐλαλήσαμεν ἀνωτέρω περὶ φιλαργύρου καὶ ἀσώτου. Ἀλλὰ διατί νὰ συγκρίνωμεν τὸν ἄσωτον πρὸς τὸν φιλάργυρον; Ἂς φέρωμεν εἰς τὸ μέσον τὸν φρόνιμον οἰκονόμον, ὅστις, καλῶς τηρῶν τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέσιν, οἰκονομεῖ, καὶ τὰς οἰκονομίας του τοποθετεῖ εἰς ἐπωφελῆ χρῆσιν. Αὐτὸν ἂς φέρωμεν εἰς τὸ μέσον, ὅταν διὰ τῶν οἰκονομιῶν του αὐξάνῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀγροῦ του ἢ οἰκοδομῇ ἐργοστάσιον· ἂς ἐξετάσωμεν τὰς πράξεις του, καὶ θέλομεν εὑρεῖ ὅτι αἱ ἀγορασθεῖσαι παραγωγικαὶ ἀξίαι, γῆ, πρῶται ὕλαι, ἐργαλεῖα, μέσα τελειοποιήσεως παντὸς εἴδους, προστιθέμενα κεφάλαια, πάντα ταῦτα διατηροῦνται ἀπέναντι τῶν κυκλοφορούντων χρημάτων, καὶ ἀποφέρουσιν, ὄχι ἓν μόνον ἔσοδον, ὄχι μίαν μόνην ἀμοιβήν, ἀλλὰ σειρὰν ὅλην ἐσόδων καὶ ἀμοιβῶν, δι' ἐργασίας ἀπαύστως ἀνανεουμένης.

Ὅθεν, ἐνῷ ὁ ἄσωτος κατέφαγε τὸ κεφάλαιον ὠθῶν μέχρι καταχρήσεως τὰς μὴ παραγωγικὰς καταναλώσεις, ὁ οἰκονόμος ηὔξησε τὰ κεφάλαια αὐτοῦ, καὶ πρὸς ὄφελος ἑαυτοῦ, καὶ πρὸς ὄφελος ἄλλων, πρὸς ὄφελος ἰδίως τῶν ἐργατῶν· ἐὰν δὲ ἐφάνη προσέτι, καὶ ὁσάκις ἔπρεπε, γενναῖος καὶ ἐλεήμων, ἐδείχθη τότε ἄξιος, ὄχι μόνον τοῦ πλούτου, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινῆς ὑπολήψεως, καὶ ἴσως τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Πρὸς τοιαύτην συνετὴν καὶ κοινωφελῆ οἰκονομίαν παραβαλλομένη, ἡ ἄσωτος πολυτέλεια εἶναι βεβαίως ἀξία τῆς κοινῆς ἀποδοκιμασίας καὶ ἀποστροφῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν

δυσμενῶν τούτων κρίσεων, ἀλλὰ καὶ ἀποδοκιμάζοντες καὶ ἀποστρεφόμενοι, πρέπει νὰ ἔχωμεν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν δύω σοφὰς καὶ ὑψηλὰς διδασκαλίας, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν μίαν παρέχει ἡμῖν ἡ φιλοσοφία, καὶ τὴν ἑτέραν ἡ θρησκεία. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, λέγει ἡ φιλοσοφία· τὸ δὲ ἀληθὲς πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας παραγγέλλει εἰς ἕκαστον ἡμῶν αὐστηρότητα μὲν πρὸς ἑαυτόν, ἀνοχὴν δὲ καὶ συγκατάβασιν πρὸς τοὺς ἄλλους. Τὰς διδασκαλίας ταύτας θεωροῦμεν πάντοτε καὶ ἐν πᾶσιν ἀναγκαίας, πολλῷ δὴ μᾶλλον ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, διότι παρατηροῦμεν ὅτι ἐν γένει ἀσμενέστερον κρίνει τις καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐφαρμόζῃ τὰς κρίσεις του ἐπὶ τοῦ βίου τῶν ἄλλων, παρ' ὅσον πράττει τοῦτο περιοριζόμενος εἰς τὰ πρὸς ἑαυτόν. Ἐκ τούτου προέρχεται ὅτι πολλὰ μὲν εἶναι τὰ λεγόμενα κατὰ τῆς πολυτελείας, ὀλίγα δὲ τὰ ὑγιῆ ἐκ τούτων συμπεράσματα, καὶ ἔτι ὀλιγωτέρα ἡ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν ὠφέλεια. Ἄλλως ὅμως θέλει συμβῇ ἐὰν, κατὰ τὰς ἀνωτέρω διδασκαλίας, χωρισθῶσι τὰ πρὸς ἑαυτοὺς ἐκ τῶν πρὸς τοὺς ἑτέρους. Ἐξετάζων ἕκαστος τὰ πρὸς ἑαυτόν, θέλει κατανοήσει ὅτι τὸ πρῶτον ὅπερ ὀφείλει νὰ πράξῃ εἶναι νὰ περιορίσῃ τὰς δαπάνας του, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὰ ὅρια τῆς μετριότητος καὶ τῆς ἠθικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ μέτρον τῶν ἰδίων του εἰσοδημάτων, καὶ οὕτω συντελῶν εἰς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, νὰ εὔχεται νὰ εὑρίσκῃ μιμητὰς καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις. Ἀπαιτοῦμεν, καὶ δικαίως, τὰ μικρὰ καὶ πτωχὰ ἔθνη νὰ ᾖναι περὶ τὰς δαπάνας αὐστηρότερα τῶν μεγάλων καὶ πλουσίων· πῶς νὰ μὴν ἐφαρμοσθῇ ἡ αὐτὴ ἀρχὴ καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἑκάστου ἔθνους, ἐπὶ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πλουσίων; Μεταβαίνων ἀκολούθως εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν πρὸς τοὺς ἑτέρους, θέλει ἀπαλλαχθῇ πάσης προκαταλήψεως, ὁθενδήποτε προερχομένης, καὶ θέλει συνειθίσει νὰ μὴ καταδικάζῃ ἀπολύτως ὡς πολυτέλειαν, εἰμὴ ὅ,τι προφανῶς εἶναι τὸ ἐπιλήψιμον καὶ κοινοβλαβὲς αὐτῆς μέρος.

Καὶ ἐκ προτέρων ἀναγνωσμάτων ὁ περικλεὴς Φραγκλῖνος εἶναι γνωστὸς εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς *Ἑστίας* ὡς συμβουλεύσας πάντοτε εἰς τὸν λαὸν τὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν λιτότητα· δὲν εἶναι δυνατὸν λοιπὸν καὶ νὰ θεωρηθῇ ὡς φίλος τῆς πολυτελείας. Τὸ ἑξῆς ὅμως ὡραῖον ἀνέκδοτον μαρτυρεῖ ὅτι καὶ ὁ σοφὸς Φραγκλῖνος ἀνεγνώριζεν ὅτι καὶ ἡ πολυτέλεια γίνεται πολλάκις ἐπωφελής, ὅταν ἡ ἐπιθυμία αὐτῆς παρακινῇ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐργασίαν·

«Ὁ πλοίαρχος, λέγει, φορτηγοῦ πλοιαρίου, ταξειδεύοντος τακτικῶς μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Μαϊ καὶ τῆς Φιλαδελφείας, μᾶς εἶχε κάμει μικράν τινα ὑπηρεσίαν, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ ἀμοιβήν. Ἡ σύζυγός μου τότε, γνωρίζουσα ὅτι εἶχε θυγατέρα, ἔστειλεν εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ πατρός της ἕνα ὡραῖον πέτασον τοῦ συρμοῦ. Τρία ἔτη μετὰ ταῦτα, ὁ αὐτὸς πλοίαρχος ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν μου μετά τινος ἐπιβάτου, καλλιεργητοῦ γαιῶν ἐκ τοῦ εἰρημένου ἀκρωτηρίου. Ἔγεινε λόγος περὶ τοῦ πετάσου ἐκείνου, καὶ εἶπεν ὁ πλοίαρχος πόσον ἠὐχαριστήθη ἡ θυγάτηρ του· ἀλλὰ, προσέθηκεν, ὁ πέτασος αὐτὸς ἐστοίχισε πολὺ εἰς τὸ χωρίον. — Πῶς τοῦτο; ἠρωτήσαμεν ἡμεῖς. — Διότι, εἶπεν, ὅτε ἡ θυγάτηρ μου τὸν ἐφόρεσε, καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τόσον ἐθαυμάσθη, ὥστε ὅλαι αἱ νεάνιδες τοῦ χωρίου ἔστειλαν καὶ ἔφεραν τοιούτους ἐκ Φιλαδελφείας· κατὰ δὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς θυγατρός μου καὶ ἐμοῦ, ἐξωδεύθησαν εἰς ἀγορὰν αὐτῶν δύω χιλιάδες καὶ πεντακόσια φράγκα. — Εἶναι ἀληθὲς, εἶπε τότε ὁ καλλιεργητὴς, ἀλλὰ δὲν λέγεις ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ πέτασος ἐκεῖνος μᾶς ὠφέλησε· διότι αἱ θυγατέρες ἡμῶν ἤρχισαν τότε νὰ πλέκωσι μάλλινα περιχειρίδια, νὰ τὰ στέλλωσι νὰ πωλῶνται εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν, καὶ διὰ τῶν χρημάτων τούτων ν' ἀγοράζωσι πετάσους καὶ ταινίας· γνωρίζεις δὲ ὅτι ἡ βιομηχανία αὐτὴ ἐξακολουθεῖ, καὶ μάλιστα ἀρχίζει νὰ γίνεται σπουδαιοτέρα. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης μικρᾶς πολυτελείας δὲν μὲ δυσαρεστεῖ, διότι καὶ αἱ νεάνιδες τοῦ χωρίου ἠὐχαριστήθησαν, φοροῦσαι κομψοὺς πετάσους, καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Φιλαδελφείας εὐχαριστοῦνται, προμηθευόμενοι καλὰ περιχειρίδια.»

Τί ἤθελε συμβῇ εἰς τὰς χωρικὰς ἐκείνας νέας, ἂν δὲν ἐγεννᾶτο εἰς αὐτὰς ἡ ἐπιθυμία ἐκείνων τῶν πετάσων; Ἤθελαν ἔχει ἀνάγκας ὀλιγωτέρας, ἔξοδα ὀλιγώτερα, ἀλλὰ καὶ φιλοπονίαν ὀλιγωτέραν. Ἰδοὺ ποία ἐν γένει ἡ τύχη τῆς ἀνθρωπότητος, ἂν δὲν εἶχεν ἀφορμὴν νὰ γνωρίσῃ ἄλλας ἀνάγκας, εἰμὴ μόνον τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν καὶ τὴν γύμνωσιν. Οὐδὲν ἐπέκεινα τοῦ ῥάκους, οὐδὲν ἐπέκεινα τῆς τροφῆς τοῦ ἀλόγου ζώου! Καὶ πάλιν, ἂν δὲν ἐδίδοντο ἀφορμαὶ ἀναπτύξεως εἰς τὰς διανοητικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, ἂν δὲν ὑπῆρχαν γράμματα, ἐπιστῆμαι, τέχναι, φιλοσοφία, τί ἤθελαν εἶναι σήμερον τὰ ἔθνη; Λαοὶ καθήμενοι ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου!

Εὐτυχῶς, ὁ κόσμος προοδεύει, καὶ, ἐν τῇ γενικῇ αὐτοῦ προόδῳ, τὰ πάντα συνέχονται καὶ συμβοηθοῦνται. Τὰ ἄκρα συντρέχουσι τὰ μέσα· οἱ ἐκλεκτοὶ χειραγωγοῦσι τοὺς πολλούς· οἱ ἐπιστήμονες σχηματίζουσι τοὺς ἐπωφελεῖς τεχνίτας. Ἔχομεν ἀγρομέτρας καὶ καταμετρητὰς, διότι ὑπῆρξαν γεωμέτραι· ἔχομεν ναύτας, διότι ὑπῆρξαν ἀστρονόμοι καὶ γεωγράφοι· ὑπάρχουσιν οἱ σκεπτόμενοι καὶ οἱ ἐργαζόμενοι ἐπὶ παραδεδεγμένων ἀκριβῶν ἰδεῶν, διότι προϋπῆρξαν ἄνδρες ἀνώτεροι, ἀνακαλύψαντες καὶ εὑρόντες

τὸ πεδίον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Καὶ αὐτὸς ὁ κοινὸς νοῦς, ὁ τόσον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἀναγκαῖος, διὰ τοῦτο ὁδηγεῖ καὶ φωτίζει τοὺς ἀνθρώπους, διότι ἀνεζωπυρήθη πρότερον ὑπὸ τῆς μεγαλοφυΐας, τῆς πολυτελείας ταύτης τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ναί, ἐπαναλαμβάνομεν· ὅλα εἶναι ἀλληλένδετα ἐν τῇ μεγάλῃ στρατιᾷ τῶν ἐργατῶν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας· τὸ ὠφέλιμον συνδέεται μετὰ τοῦ καλοῦ, τὸ περιττὸν μετὰ τοῦ ἀναγκαίου. Οἱ πλούσιοι παρασύρουσι τοὺς πτωχοτέρους, οἱ ἰσχυρότεροι τοὺς ἀσθενεστέρους. Ἡ ὤθησις ἔρχεται ἀπὸ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, καὶ οὕτω κατορθοῦται ἡ νίκη τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῆς φύσεως. Καθὼς δὲ εἰς τὰς κοινὰς στρατιάς, εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἐπίσης ἀναγκαῖαι καὶ τῶν στρατηγῶν αἱ ἀνώτεραι γνώσεις, καὶ τῶν ἀξιωματικῶν ἡ παιδεία καὶ ἡ τόλμη, καὶ τῶν στρατιωτῶν ἡ πειθαρχία καὶ ἡ ἀφοσίωσις· μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι, εἰς τὰς κοινὰς στρατιάς, οἱ ἀναγκαῖοι οὗτοι βροι δὲν εἶναι καὶ πάντοτε ἐπαρκεῖς, διότι ἐκεῖ, μεταξὺ δύω στρατιῶν, μία ἐξ ἀνάγκης ἔσεται ἡ νικῶσα, καὶ μία ἡ νικωμένη· ἐνῷ ἐνταῦθα, νικῶσα εἶναι πάντοτε ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, νικῶνται δὲ μόνον τὰ κτηνώδη προσκόμματα, ἡ πτωχεία καὶ ἡ δυστυχία.

Ἡ ἅμιλλα αὕτη, ἡ εὐγενὴς καὶ εἰρηνικὴ αὕτη ἅμιλλα, δι' ἧς προάγεται βαθμηδὸν ἡ εὐπραγία ἑκάστου, ὄχι μόνον δὲν ἀντίκειται εἰς τὸν ἠθικὸν καὶ ἀνώτερον προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀπεναντίας συντελεῖ εἰς αὐτὸν τὰ μέγιστα. Ἂς ὑποθέσωμεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ἔχει τὴν αὐτὴν ἐργασίαν, τὴν αὐτὴν τροφήν, τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν, τὴν αὐτὴν κατοικίαν, τὴν αὐτὴν ὕπαρξιν τέλος πάντων. Ποῦ τότε κίνησις; ποῦ ὤθησις; ποῦ διαγωνισμός; Δὲν ἤθελεν εἶναι πλέον ἡ ἱεραρχία ἐκείνη, ἡ ζῶσα καὶ κινουμένη κοινωνικὴ ἱεραρχία, τῆς ὁποίας ὅλα τὰ μέλη δύνανται ν' ἀναβαίνωσι βαθμηδὸν καὶ ἀλληλοδιαδόχως, ἀλλ' ἡ ἰσοπέδωσις τῆς δυσπραγίας. Χαμηλώσατε τὴν ἀνθρωπίνην στάθμην, καὶ τὰ πάντα χαμηλοῦνται· ἀνυψώσατε αὐτήν, καὶ τὰ πάντα ἀνυψοῦνται. Ἄφετε νὰ ὑπάρχωσι παλάτια καὶ ναοὶ καὶ κωδωνοστάσια, ἂν θέλετε νὰ ὑπάρξῃ πόλις καὶ ἐν αὐτῇ κοιναὶ οἰκίαι. Ἄφετε νὰ ἔχωσιν οἱ πλούσιοι ἁμάξας, ἂν θέλετε νὰ εὑρίσκωνται καὶ λεωφορεῖα πρὸς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ.

Ἀλλά, λέγετε, δὲν ἀπολαύει ἀμέσως ὅλων τῶν ἀγαθῶν ὁ λαὸς ὅλος. Τί πρὸς αὐτό; Ἀπολαύει βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον. Ἂς ἔχωσι μερικοί, οἱ μέχρι τοῦδε δυνάμενοι, τὴν ἀνωτέραν ἀπόλαυσιν, καὶ οἱ ἄλλοι τὴν ἐλπίδα ὅτι, διὰ τῆς συνδρομῆς τῆς ἐργασίας, θὰ φθάσωσιν εἰς θέσιν βαθμηδὸν ἀνωτέραν, ὅπου, παρὰ τῷ ἀναγκαίῳ, θὰ ὑπάρχῃ καὶ κάτι περιττόν. Ὁ πολιτισμός, ἡ πρόοδος, ἡ εὐεξία, καταβαίνουσι πάντοτε, ἀπὸ στρώματος εἰς στρῶμα, μέχρι τῶν τελευταίων τοῦ λαοῦ τάξεων. Ἂν θέλωμεν νὰ ἐκδιώξωμεν τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, διότι δὲν ὠφελοῦνται πρότερον ἐξ αὐτῶν οἱ πολλοί, ἀλλ' οἱ ὀλίγοι, τότε φόβος εἶναι μήπως πάθωμεν ὅ,τι ἔπαθε τὸ δένδρον τοῦ μύθου, διὰ τοῦ ὁποίου θέλομεν νὰ τελειώσωμεν τὴν παροῦσαν διατριβήν·

Ἐφλέγετο τὸ δένδρον αὐτὸ ἐκ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου, καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν οὐρανίαν δρόσον. Κατέβη τὸ σύννεφον, καὶ ἐστάθη ἐπάνω αὐτοῦ, καὶ σταγόνες τινὲς ἤρχισαν νὰ βρέχωσι τῆς κορυφῆς τὰ φύλλα. Οἱ κατώτεροι τότε κλάδοι ἐζηλοφρόνησαν, ὠργίσθησαν καὶ ἀνέκραξαν· «Δὲν θέλομεν προτιμήσεις, δὲν θέλομεν προνόμια· ὅλοι ἐπίσης καιόμεθα, ὅλοι ἐπίσης διψοῦμεν, ὅλοι θέλομεν νὰ δροσισθῶμεν συγχρόνως.» Τότε τὸ νερὸν τῆς βροχῆς ἐστάθη, καὶ τὸ σύννεφον ἀνέβη πάλιν εἰς τὸν οὐρανόν.

Ὦ κλάδοι, κατώτεροι κλάδοι! Διατί δὲν ἐπεριμένετε ὀλίγον ἀκόμη, καὶ ὅλοι ἐπίσης ἠθέλετε δροσισθῆ!

Σ.

ΑΝΘΡΩΠΟΜΟΡΦΟΙ ΠΙΘΗΚΟΙ

ΚΑΤΑΓΕΤΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΚ ΤΟΥ ΠΙΘΗΚΟΥ;

Ὁ Γορίλλας.

Γ'

Συνέχεια καὶ τέλος· (Βλ. σελ. 27.

Ὁ ἐν ἡλικίᾳ Γορίλλας εἶναι ἀγριώτατος· ἡ φύσις αὐτοῦ εἶναι ἀδάμαστος· ἡ σύλληψις ζῶντος θηρίου τοσοῦτον ἰσχυροῦ καὶ ἀγρίου εἶναι ἀδύνατος· διὰ παγίδων δὲν συλλαμβάνεται, ὡς οὐδὲ ὁ Σιμπανζέ.

Οἱ μικροὶ ἀνθίστανται πρὸς πᾶσαν ἐξημέρωσιν. Κατὰ διαφόρους περιστάσεις κατωρθώθη ἡ προμήθεια νεωτάτων καὶ ἐγένετο δοκιμὴ πρὸς διαφύλαξιν αὐτῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ. Ἀλλ' ἀπέβαλλον πᾶσαν ἄλλην τροφὴν πλὴν τῶν καρπῶν τῶν δασῶν αὐτῶν, διέσχιζον δὲ καὶ κατεσπάρασσον διὰ τῶν ὀνύχων καὶ τῶν ὀδόντων τὴν χεῖρα τοῦ τροφέως. Ἦτο ἀδύνατον νὰ κατορθωθῇ τίποτε ἐπὶ τῆς ἀγρίας καὶ ἀδαμάστου φύσεως τῶν μικρῶν τούτων τεράτων εἴτε διὰ μαλακῶν εἴτε διὰ σκληρῶν μέσων. Ὁ χαρακτὴρ των ἐφαίνετο καθιστάμενος ὀξυχολώτερος ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς αἰχμαλωσίας, ἀπέθνησκον δὲ μετ' ὀλίγον ἄνευ φανερᾶς ἀσθενείας, ὡς ὁ αἰθίοψ ὁ ἀποχωριζόμενος ἀπὸ τῶν δασῶν.

Ἡ ἱστορία μικροῦ ἀρσενικοῦ τὸν ὁποῖον ὁ Duchaillu κατώρθωσεν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον νὰ διατηρήσῃ, ἀποδεικνύει τὸν βαθμὸν τῆς ἀγριότητος καὶ κακίας, τῆς δολιότητος καὶ δυνάμεως τῶν θηρίων τούτων μέχρι τῆς νεαρᾶς αὐτῶν ἡλικίας.

Ὁ νέος οὗτος πίθηκος συνελήφθη εἰς τὸ δάσος μεταξὺ τοῦ Ῥέμβο καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης· κατελήφθη δὲ αἰφνιδίως μετὰ τῆς μητρός του τρώγων κόκκους. Ὅταν οἱ μαῦροι ἐφόνευσαν τὴν μητέρα, ὁ μικρὸς ὥρμησε πρὸς αὐτὴν ζητῶν νὰ κρυβῇ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς. Πάραυτα οἱ κυνηγοὶ ἔσπευσαν νὰ τὸν συλλάβωσι ζῶντα· ἀλλ' ἡ κραυγὴ αὐτῶν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν μικρόν, ὁ ὁποῖος βλέπων ὅτι ἦτο περικυκλωμένος, κατέφυγεν εἰς τὴν κορυφὴν δένδρου, ἐκεῖ δὲ συνωκλάσθη ποιῶν ἑαυτὸν ὅσον τὸ δυνατὸν μικρότερον καὶ ἐξέβαλεν ὠρυγμοὺς ἀγρίους καὶ ὀξεῖς.

Οἱ αἰθίοπες ἔκοψαν τὸ δένδρον ῥίψαντες δὲ ὕφασμά τι εἰς τὴν κεφαλὴν τὸν συνέλαβον, ἀλλ' ἐδαγκάσθη εἷς ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν χεῖρα, ἄλλος δὲ εἰς τὸν μηρόν

Ὁ μικρὸς οὗτος πίθηκος ἦτο ἰσχυνός, τὸ ἀνάστημά του ἦτο μόλις δύω ποδῶν καὶ ἓξ δακτύλων ἀγγλικῶν, 76 περίπου ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, πρέπει δὲ νὰ ἦτο δύω ἢ τριῶν ἐτῶν. Μολονότι δὲ ἦτο νεαρὸς καὶ ἰσχνός, εἶχεν ἐν τούτοις δύναμιν ἐκπληκτικὴν καὶ μανίαν ἀπαράμιλλον. Ἀκαταπαύστως ἠγωνίζετο καὶ οὐδεὶς ἐγνώριζε πῶς νὰ τὸν ἀποκομίσωσιν. Ἐπὶ τέλους κατώρθωσαν νὰ κλείσωσι τὸν λαιμόν του ἐντὸς τῶν βραχιόνων μικροῦ δικράνου· οὕτω δὲ αἰχμάλωτον καὶ κρατούμενον ἐν ἀποστάσει ἐκόμισαν εἰς τὸ χωρίον.

Ἦτο θέαμα περίεργον ἡ ὄψις τῆς λύσσης καὶ τῆς μανίας τοῦ μικροῦ τέρατος. Ἔστρεφε μανιώδεις ὀφθαλμοὺς καὶ ὁσάκις ἥπτετό τινος τῶν παρισταμένων δὲν ἄφινεν αὐτὸν ἀζήμιον.

Παραχρῆμα κατεσκευάσθη εἰς αὐτὸν καλύβη ἐξ ἰσχυρῶν βαμβῶν, στερεῶς ἐμπεπηγμένων ἐν τῇ γῇ, ἀρκούντως ἀπεχόντων ἀπ' ἀλλήλων, ἵνα δύναταί τις νὰ παρατηρῇ τὰς κινήσεις του, ἀλλὰ καὶ ἀρκούντως πλησίον ἵνα ὑπάρχῃ μεγάλη ἀσφάλεια. Εὐθὺς ὡς ἐρρίφθη εἰς τὸ κλωβίον του ὁ μικρὸς Γορίλλας ἀπεσύρθη εἰς τὴν μᾶλλον ἀπόκεντρον γωνίαν καὶ συνωκλάσθη δεικνύων ἄγριον πρόσωπον. Ὅτε ὁ κ. Duchaillu πλησιάσας ἐδοκίμασε νὰ τὸν καθησυχάσῃ, ὁ μικρὸς πίθηκος ὥρμησε κατ' αὐτοῦ καὶ ἐπιτυχὼν τὰ κάτω τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ, τὰ ἔσχισε δι' ἑνὸς τῶν ποδῶν.

Ὁ κ. Duchaillu ἔστειλε νὰ εὕρωσι καρποὺς τοῦ δάσους καὶ τοὺς παρέθηκε μετὰ ἀγγείου ὕδατος, ἀλλ' ὁ μικρὸς πίθηκος δὲν ἥπτετο οὐδενὸς ἐφ' ὅσον δὲν ἀπεμακρύνοντο.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν ὁ μικρὸς Ἰοὲ, οὕτω τὸν ὠνόμασαν, ἦτο ἀκόμη ἄγριος καὶ ἐπήδα μὲ μορφασμοὺς φοβεροὺς, ἐκβάλλων φωνὰς ἀγρίας κατὰ παντὸς ὅστις ἐπλησίαζε τὸ κλωβίον του. Ἐν τούτοις μένων μόνος ἔτρωγεν εὐχαρίστως, ἀλλὰ μόνον φύλλα καὶ καρποὺς τοῦ γενεθλίου του δάσους.

Τὴν τρίτην ἡμέραν ἦτο εἴπερ ποτε μανιώδης.

Τὴν τετάρτην ἡμέραν κατώρθωσε νὰ σπάσῃ ἓν κάγκελον τοῦ κλωβίου του καὶ νὰ φύγῃ.

Ἅμα παρετήρησεν ὅτι εἶχε φύγει, ὁ κ. Duchaillu διέταξε νὰ κυκλωθῇ τὸ πλησίον δάσος ὑφ' ὅλων τῶν αἰθιόπων του, αὐτὸς δὲ μεταβὰς νὰ λάβῃ ἐκ τῆς οἰκίας ὅπλον ἤκουσε βρύχημα ἀπειλητικὸν ἐξερχόμενον κάτωθεν τῆς κλίνης του. Ἦτο ὁ κύριος Ἰοέ. Ὁ κ. Duchaillu διέταξε πάραυτα νὰ κλείσωσιν ὅλας τὰς ἐξόδους, ἀνεκάλεσε δὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡτοιμάζετο νὰ δοκιμάσῃ νὰ συλλάβῃ ἐκ νέου τὸ ζῶον, ὅτε τοῦτο ἰδὸν κύκλῳ του ὅλα αὐτὰ τὰ μαῦρα πρόσωπα ἔγεινε μανιῶδες καὶ ἐξώρμησεν ἀπὸ τοῦ καταφυγίου του.

Τότε ὅλοι ἐξέρχονται μετὰ σπουδῆς κλείοντες ὅσον τάχιστα τὴν θύραν ἵνα μὴ ἐκτεθῶσιν εἰς τοὺς φοβεροὺς αὐτοῦ ὀδόντας.

Ὅταν ἡσύχασεν ὀλίγον ἤνοιξαν πάλιν τὴν θύραν, ἦσαν δὲ εὐτυχεῖς ὥστε μὲ τὸ πρῶτον ὁ βρόχος νὰ περάσῃ τὴν κεφαλήν του. Ὁ μικρὸς διαβολάκος περιπλεχθεὶς ἐν τῷ βρόχῳ ἤρχισε νὰ ἐκβάλλῃ ὠρυγὰς φοβερὰς καὶ νὰ κτυπᾷ διὰ τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν πανταχοῦ. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ὁ κ. Duchaillu τὸν συνέλαβεν ἐκ τοῦ αὐχένος, δύω δὲ τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ τοὺς βραχίονας καὶ δύω τὰς κνήμας. Καὶ οὕτω κρατούμενος ὁ μικρὸς Γορίλλας δὲν ἔπαυσε νὰ ἀγωνίζηται αἰωνίως, μόνον δὲ διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς δεξιότητος κατώρθωσαν νὰ τὸν ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν καλύβην του στερεῶς ἐπισκευασθεῖσαν.

Τὴν λοιπὴν ἡμέραν καὶ τὰς ἀκολούθους ἦτο εἰς κατάστασιν ὀργῆς καὶ μανίας ἀπεριγράπτου, δὲν ἤθελε δὲ νὰ φάγῃ τίποτε. Ἐν τούτοις ὠθούμενος ὑπὸ τῆς πείνης ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν εἰς τὴν χεῖρα τοῦ κ. Duchaillu. Ἐπὶ δέκα πέντε ἡμέρας ἔμεινεν ἀρκούντως ἥσυχος, ἀλλ' ἡμέραν τινὰ παρετήρησαν ὅτι εἶχε κόψει διὰ τῶν ὀδόντων ἕνα βαμβὸν καὶ ἔφυγεν ἐκ νέου.

Εὐτυχῶς μόλις εἶχε φύγει, ἠδύνατο δέ τις νὰ τὸν παρατηρήσῃ φεύγοντα τετραποδητὶ μετὰ μεγάλης ταχύτητος διὰ μέσου μικροῦ λιβαδίου πρὸς ὁμάδα τινὰ δένδρων.

Ὁ κ. Duchaillu συνεκέντρωσεν ἐκ νέου τοὺς ἀνθρώπους του ἵνα τὸν θηρεύσῃ. Ὁ Ἰοὲ, παρατηρήσας ὅτι διώκεται, ἔδραμε πρὸς ἄλλο δάσος. Ἐνταῦθα κατώρθωσαν νὰ τὸν κυκλώσωσιν, ἀλλὰ ταύτην τὴν φορὰν δὲν ἀνερρίχήθη εἰς δένδρον, ἐνθυμούμενος φαίνεται πῶς συνελήφθη τὸ πρῶτον. Ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου ἄνθρωποι ἀπετέλουν τὸν κύκλον, οἵτινες ἐπλησίαζον ἵνα τὸν συστενώσωσι κατ' ὀλίγον. Τότε ἤρξατο νὰ ὠρύεται καὶ ἐπήδησε κατὰ δυστυχοῦς αἰθίοπος ὅστις εἶχε προχωρήσει περισσότερον τῶν συντρόφων του, ὅστις ὅμως ἐκ φρίκης ἔπεσε κατὰ γῆς. Ἡ πτῶσις αὕτη ἔσωσε τὸν ἄνθρωπον, περιέπλεξε τὸν Ἰοὲ καὶ ἔδωκε καιρὸν νὰ τοῦ περάσωσι τὸν βρόχον. Τέσσαρες αἰθίοπες τὸν ἔφερον εἰς τὸ χωρίον, τοῦ ἐπέρασαν ἅλυσσον εἰς

τὸν λαιμὸν καὶ τὸν ἔβαλον πάλιν εἰς τὸ κλωβίον του.

Ἡ δύναμίς του ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ἐχρειάσθη μία ὥρα διὰ νὰ τοῦ βάλλωσι τὸν κλοιόν.

Μετὰ δέκα ἡμέρας ἀπέθανεν αἰφνιδίως· ἐν τούτοις ἐφαίνετο καλῆς ὑγείας καὶ ἔτρωγεν ἀφθόνως τὰς συνήθεις του τροφάς, ἃς ἀνεζήτουν καθ' ἑκάστην ἐν τῷ δάσει.

Ἠγάπα νὰ ἀποσύρεται εἰς μικρὸν πίθον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον θέσει ἄχυρον διὰ νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ ἀντὶ κλίνης, ἦτο δὲ εὐχάριστον νὰ τὸν βλέπῃ τις νὰ ἀνακινῇ τὸ ἄχυρόν του καὶ νὰ συστέλλεται ἐν τῇ φωλεᾷ του. Τὴν νύκτα διὰ τὴν δροσιὰν τῆς ἑσπέρας ἐλάμβανε διὰ τῆς χειρὸς ἄχυρα καὶ ἐσκεπάζετο.

Ἐὰν εἷς μικρὸς Γορίλλας παρέσχε τόσους κόπους ἵνα συλληφθῇ καὶ διατηρηθῇ ἐν αἰχμαλωσίᾳ, δύναται νὰ συμπεράνῃ τις τὰς δυσκολίας πρὸς σύλληψιν ζῶντος Γορίλλου ἀνήβου.

Ὁ Γορίλλας δὲν ζῇ ἐν ἀγέλῃ. Ἐν τούτοις τὸν παριστάνουσιν ὅτι θέτει ἐνέδρας εἰς τοὺς περιηγητὰς καὶ ὅτι ἁρπάζει αἰθιοπίδας ὅταν εὕρῃ εὐκαιρίαν· ἅπαντες δὲ οἱ περιηγηταὶ ἠδυνήθησαν νὰ συλλέξωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τοιούτων δημοτικῶν μύθων παραδόσεις ποικιλωτάτας κατὰ τὸ εἶδος, ἀλλ' ὁμοιοτάτας κατ' οὐσίαν. Ὁ Buffon ἀναφέρει κατὰ τὸν La Brosse, οὐχὶ μόνον ὅτι οἱ πίθηκοι οὗτοι «προσπαθοῦσι νὰ καταλάβωσιν αἰφνιδίως τὰς αἰθιοπίδας», ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὸς «ἐγνώρισεν ἐν Λοβάγγο αἰθιοπίδα ἥτις ἔμεινε τρία ἔτη μετὰ τῶν ζώων τούτων, ὑψηλὴν ἓξ ἢ ἑπτὰ (ἀγγλικοὺς) πόδας καὶ ἀπαραμίλλου δυνάμεως.»

Τοιαῦται παραδόσεις ἐπαναλαμβάνονται ἀδιαλείπτως ἐν Γαβώνῃ. Οἱ πρεσβύτεροι τῆς χώρας, λέγει ὁ κ. Aubry-Lecomte, μοὶ διηγήθησαν περὶ γυναικῶν ἁρπάστων γενομένων καὶ πιστεύουσιν εἰς τοῦτο, ἀλλ' ὅταν τοὺς ἐστενοχώρησα δι' ἐρωτήσεων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μοὶ ἀναφέρωσιν ὡρισμένον γεγονὸς ἢ ὄνομα. Ἐγὼ θεωρῶ διὰ τοῦτο, προσθέτει, ὡς μῦθον τὸ γεγονὸς περὶ οὗ τοσοῦτος ἔγεινε λόγος.

Ὁ κ. Duchaillu, ὅστις ἐπὶ μακρὸν ἔζησεν ἐν ταῖς χώραις ταύταις, διακηρύσσει ὡσαύτως ὅτι τὰ γεγονότα ταῦτα εἶναι ἀνύπαρκτα· καὶ αὐτὸς εὗρε μόνον παραδόσεις καὶ οὐδὲν ἀκριβὲς γεγονός.

Σπανίως ἀπαντᾶται ὁ ἀνήλικος Γορίλλας μόνος· ὅταν εὑρεθῇ, εἶναι πάντοτε ἀρσενικὸς καὶ ἀγριότητος φοβερᾶς.

Ὅταν ὁ Γορίλλας ἦναι μικρὸς καὶ κατέλιπε τὴν μητέρα του, εὑρίσκεται εἰς ὁμάδα δύω, τριῶν ἢ τὸ πολὺ τεσσάρων. Εὐθὺς ὡς ἀνεκαλύφθησαν οὗτοι φεύγουσι τρέχοντες ἐπὶ τῆς γῆς χωρὶς νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὰ δένδρα, ἡ δὲ ταχύτης των εἶναι μεγίστη. Ὅταν τις τοὺς ἴδῃ κατὰ πρόσωπον διὰ τῶν θάμνων ἔχοντας κεφαλὴν παιδὸς καὶ τὸ σῶμα κατὰ τὸ ἥμισυ ὀρθὸν, προσομοιάζουσιν ἀρκετὰ πρὸς αἰθίοπας ἀποδράντας.

Ὁ Γορίλλας ζῇ μετὰ τοῦ γυναίου καὶ τοῦ τέκνου του· καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τρέχουσιν ὁμοῦ ἐντεῦθεν κἀκεῖθεν διὰ τῶν δασῶν δρέποντες κόκκους καὶ καρπούς. Τὸ ἑσπέρας ἀποχωροῦσιν εἰς τόπον σκοτεινὸν τοῦ δάσους ἔνθα συνήθως ὑπάρχουσι βράχοι· ἡ μήτηρ καὶ τὸ μικρὸν ἀναρριχῶνται εἰς δένδρον, ὁ πατὴρ κάθηται εἰς τὴν ῥίζαν στηρίζων τοὺς ὤμους εἰς τὸν κορμόν· ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ἡ ἔλλειψις τριχῶν καὶ ἡ τριβὴ τῶν σωζομένων ἐπὶ τοῦ δέρματος τῶν ὤμων τοῦ Γορίλλα, τὸ ὁποῖον βλέπει τις ἐν τοῖς μουσείοις.

Ὁ κ. Duchaillu πολλάκις κατέλαβεν αἰφνιδίως ἐν τῷ δάσει οἰκογένειαν τοῦ Γορίλλα. Ὁ ἀρσενικὸς ἐκάθητο συνήθως ἐπὶ πέτραν εἰς τὴν σκοτεινοτέραν γωνίαν, οὐχὶ μακρὰν αὐτοῦ ἐκάθητο ὁ θηλυκὸς τρώγων καὶ παίζων μετὰ τοῦ μικροῦ. Ἦτο θέαμα ὡραῖον νὰ βλέπῃ τις τὴν οἰκογενειακὴν ταύτην σκηνὴν ἀρχομένης τῆς ἡμέρας, ὅταν οἱ πίθηκοι οὗτοι ἀρχίζουσι τὰς παιδιὰς καὶ τὰ σκιρτήματα τῆς πρωΐας, «μετὰ τόσης χάριτος, λέγει ὁ κ. Duchaillu, ὥστε εἰ καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐνέδρευον ἐπιθυμῶν τὸ δέρμα αὐτῶν ὅπως πλουτίσω τὴν συλλογήν μου, τῆς στιγμῆς ἐπελθούσης δὲν εἶχον πλέον καρδίαν νὰ σκοπεύσω κατ' αὐτῶν.»

Ἡ ἀκοὴ τῶν πιθήκων τούτων εἶναι λεπτοτάτη, ἰδίως παρὰ τοῖς θηλυκοῖς· διὰ τοῦτο καὶ οὗτοι δίδουσι τὸ σημεῖον τῆς ταραχῆς· τοῦτο, τὸ θῆλυ κακκάζει τὸ πρῶτον διὰ νὰ καλέσῃ τὸ μικρὸν, καὶ εὐθὺς φεύγει ἐκβάλλον φωνὰς ὀξείας. Τὸ μικρὸν κρέμαται διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τοῦ τραχήλου τῆς μητρὸς καὶ σφίγγεται περὶ τὸ στῆθος περιβάλλον τὰς μικράς του κνήμας περὶ τὸ σῶμα ταύτης.

Ὁ ἀρσενικὸς μένει καθήμενος καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν ἡσύχως ἵνα ἴδῃ πόθεν ἔρχεται ὁ ἐχθρός.

Ὅταν τὸν ἴδῃ ἐγείρεται μεθ' ἡρεμίας καὶ συστήσας τὸ πρόσωπον ῥίπτει βλέμμα πλῆρες ἀπαισίου πυρὸς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις τολμᾷ νὰ ταράξῃ τὸ καταφύγιόν του, ἀνορθῶν δὲ τὴν κεφαλὴν πλήττει τὸ στῆθος διὰ τῆς ἡμικλείστου χειρός του καὶ ἐκ τοῦ φοβεροῦ βρυχηθμοῦ του ἐξέρχεται ἓν κχάχ! κχάχ! μακρὸν καὶ ὀξὺ, ἀντηχοῦν μακρὰν διὰ τοῦ δάσους καὶ ἀκουόμενον ἐπὶ πλέον τεσσάρων μιλίων ἀποστάσεως. Ἔπειτα χωρεῖ τὴν εὐθεῖαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἔχον τὸ σῶμα ταλαντευόμενον ἐπὶ κνημῶν ἀδυνατουσῶν ἕνεκα βραχύτητος καὶ ἀσθενείας νὰ φέρωσιν εἰς ὀρθὴν στάσιν τὸν ὄγκον τοῦ σώματός του.

Τὴν ἰσορροπίαν κρατεῖ κινῶν τοὺς βραχίονας ὡς ναύτης ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ πλοίου· προχωρεῖ δὲ ἄνευ σπουδῆς μὲ βῆμα βαρὺ καὶ στερεὸν ἐν πλήρει δυνάμει καὶ ἐν συνειδήσει τῆς νίκης.

Οἱ πλατεῖς ὦμοι, ἡ ὀγκώδης κοιλία του, τὸ προέχον καὶ κλίνον πρὸς τὰ ἐμπρὸς σῶμά του, αἱ δύω κυρταὶ καὶ καμπύλαι κνῆμαι, οἱ δύω του βραχίονες, οἵτινες κινοῦνται καὶ πλήττουσι μετὰ δυνάμεως τὸ στῆθός του, αἱ περφρικυῖαι τρίχες του, ἡ μεγάλη κεφαλὴ κατώρυχος οὕτως εἰπεῖν εἰς τοὺς ὤμους, οἱ ἀναπεπταμένοι μυκτῆρες, οἱ οἰνωποὶ καὶ κοῖλοι ὀφθαλμοὶ βλέμματος ἀπαισίου, οἱ χαρακτῆρές του συνεσπασμένοι καὶ διασχισμένοι ὑπὸ ῥυτίδων, αἵτινες ἀνοίγουσι καὶ κλείουσι, τὸ ἀνοικτὸν στόμα καὶ τὸ κρεμάμενον χεῖλος, δι' ὧν βλέπει τις ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ βάθους μακροὺς ἀγκυλόνδοντας, ἐν οἷς τὰ μέλη τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἐθραύοντο ὡς δίπυρον, ὁ βρυχηθμός του παρεμφερὴς πρὸς τὴν βροντὴν καὶ ὅστις διὰ τῆς ἠχοῦς ἐπαναλαμβάνεται μακρὰν, τὰ πάντα ἐν αὐτῷ εἶναι φοβερὰ καὶ ἐπιβλητικά. Ἡ ἀσχημία του εἶναι ἀπότροπος, ἡ δὲ δύναμίς του καταπτοεῖ.

Δ'

Ὁ Γορίλλας εἶναι ὁ εἰρηνικὸς βασιλεὺς τῶν δασῶν τῆς ἰσημερινῆς Ἀφρικῆς. Ἡ δύναμις τῶν μυῶν του εἶναι τοσοῦτον μεγάλη ὥστε δὲν φοβεῖται οὔτε τοὺς λέοντας οὔτε τὰ λοιπὰ ἄγρια θηρία, καθ' ὧν ἀμύνεται τῇ βοηθείᾳ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ χειρός. Τῶν ὀδόντων αὐτοῦ ποιεῖται χρῆσιν μόνον πρὸς τοὺς ὁμοίους ὅπως κατακτήσῃ ἢ διατηρήσῃ τὸ γύναιόν του. Ὡς καρποφάγον δὲν ἐπιτίθεται οὔτε κατὰ τῶν ἀνθρώπων οὔτε κατὰ τῶν ἄλλων ζώων, ἀλλὰ περιορίζεται εἰς ἄμυναν. Τότε δὲ καθίσταται φοβερός. Δυστυχία εἰς τὸν αἰθίοπα ὅστις ἐκτίθεται εἰς τὰς πληγὰς αὐτοῦ, δυστυχία εἰς τὸν Εὐρωπαῖον ὅστις δὲν ἔχει ἀνὰ χεῖρας καλὸν ὅπλον, ἢ δὲν ἔχει πεῖραν τῆς θήρας του καὶ δὲν γνωρίζει ταύτην καλῶς.

Τὸ κυνήγιον τοῦ Γορίλλα δὲν εἶναι κυνήγιον διασκεδάσεως. Οἱ αὐτόχθονες δὲν θηρεύουσιν αὐτὸν οὐδαμῶς. Μόνον δὲ ἐν τυχαίᾳ συναντήσει κατὰ κανόνα καὶ πρὸς ἄμυνάν του φονεύει τὸν Γορίλλαν ὁ αἰθίοψ.

Δοῦλός τις, ἐπανερχόμενός ποτε ἐκ θήρας ἐλέφαντος, εὑρέθη αἰφνιδίως ἐνώπιον Γορίλλα θηλυκοῦ. Τὸν ἐφόνευσε λοιπὸν καὶ ἔφερε τὸ δέρμα του εἰς τὸ χωρίον ὡς τρόπαιον. Ἡ ἀνήκουστος αὕτη πρᾶξις παρὰ τοῖς αἰθίοψι τῆς φυλῆς παρέσχεν εἰς τὸν δοῦλον τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν χεῖρα τῆς θυγατρὸς τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ.

Πολλαὶ θῆραι Γορίλλα ἔχουσιν ἤδη περιγραφῆ· ἡμεῖς θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ἀφήγησιν τριῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ κ. Duchaillu. Θὰ εὕρῃ τις ἐν αὐταῖς ἐν ὅλῃ τῇ ἀληθείᾳ τὰς φοβερὰς συγκινήσεις τοῦ νέου τούτου ἀγῶνος ἀξίου Τιτάνων.

Ἡμέραν τινὰ, ἐνῷ ὁ κ. Duchaillu ἦτο ἐν τῷ δάσει, ἤκουσεν εἰς μακρὰν ἀπόστασιν ὅμοιόν τι πρὸς βροντήν· ἔσπευσε λοιπὸν νὰ καταφύγῃ ὑπὸ τὴν σκέπην δένδρων τινῶν ἐβένου ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ καταιγίς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον παρετήρησεν ὅτι ἡ βροντὴ αὕτη προήρχετο ὑπὸ Γορίλλα ἀρσενικοῦ ὅστις ἐβρυχᾶτο ἵνα καλέσῃ τὸ γύναιόν του, διότι τοῦτο δὲν ἤργησε νὰ ἀπαντήσῃ δι' ὠρυγμοῦ. Τὸ δάσος ἔτρεμεν ἐκ τῆς φοβερᾶς φωνῆς τῶν ζώων τούτων, ἡ ἠχὼ ἐπεμήκυνε ταύτην καὶ τὴν ἀπέστελλεν ἀπὸ ὄρους εἰς ὄρος, τὸ δάσος ἦτο οὕτως εἰπεῖν πεπληρωμένον ὑπ' αὐτῆς.

Ὁ κ. Duchaillu ἀπεφάσισε νὰ πορευθῇ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γορίλλα.

Πλησιάσαντες ἤκουον διακεκριμένου τοῦ ὑποκώφου κρότου, ὃν ἔκαμνε τὸ ἀρσενικὸν κτυπῶν τὸ στῆθός του διὰ τῶν πλατειῶν πυγμῶν. Τοῦ δάσους ὄντος πυκνοῦ ἐπροχώρησαν βραδέως. Ὁ ταλαίπωρος Makonday ἔτρεμε καθ' ὅλα του τὰ μέλη πρὸς πάντα ὠρυγμὸν τοῦ ἀρσενικοῦ, εἰς ὃν ἀπεκρίνετο τὸ γύναιον διὰ βραχυτάτων διακοπῶν.

Παρῆλθον τρία τέταρτα τῆς ὥρας περίπου ὅπως διατρέξωσι τὰ τρία μίλια ἅτινα διεχώριζον τοὺς κυνηγοὺς ἀπὸ τῶν ζώων.

Πάραυτα ἤκουσαν ὅτι ἐθραύοντο κλάδοι καὶ εἶδον διὰ τοῦ δάσους νέον δένδρον ἀγρίως τανυσθὲν νὰ πίπτῃ θραυσθὲν ἐντὸς στιγμῶν.

Ἐνῷ παρετήρουν οἱ κυνηγοὶ ὁ Γορίλλας προησθάνθη, ὡς φαίνεται, τὸν κίνδυνον, διότι ἐπῆλθε βαθεῖα σιγὴ, ὅτε δὲ ἔχοντες τὸ ὅπλον ἀνὰ χεῖρας οἱ κυνηγοὶ ἤνοιξαν δίοδον διὰ τῆς πυκνότητος τῶν δένδρων, ὁ Γορίλλας ἐγένετο ἄφαντος.

Τὸ μέρος τοῦ δάσους ὅπου τὰ ζῶα ταῦτα ἔπαιζον καὶ ἔτρωγον ἦτο γυμνὸν καὶ οὕτως εἰπεῖν διαπεπορθημένον· δένδρα 4 ἢ 5 δακτύλων διαμέτρου κομμένα διὰ τῶν ὀδόντων ἢ ἐθραυσμένα ἐστρώννυον τὸ ἔδαφος, ἄλλα δὲ χονδρότερα εἶχον διασχισθῆ μέχρι τοῦ κέντρου διὰ τῶν ὀδόντων τοῦ πιθήκου, ὅστις ἀνεζήτει ἐν αὐτοῖς τὸν μυελόν. Τὰ πλεῖστα τῶν δένδρων τούτων ἦσαν οὐσίας ξύλου σκληροῦ.

Ἄλλην φορὰν ἐπέδειξαν εἰς τὸν κ. Duchaillu δάσος σκοτεινὸν, ἔνθα ἐβεβαίουν ὅτι εἶδον Γορίλλαν.

Ἡ μικρὰ ὁμὰς τῶν κυνηγῶν παρεσκευάσθη παραχρῆμα καὶ διῃρέθη κατὰ τὸ σύνηθες. Ὁ κ. Duchaillu μετὰ τοῦ αἰθίοπός του Γάμβο ἔλαβε τὴν μίαν διεύθυνσιν· εἷς τῶν τολμηρῶν συντρόφων ἐπροχώρησε μόνος πρὸς τὸ μέρος, ὅθεν ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἀπαντήσῃ βεβαιότερον τὸν πίθηκον. Οἱ τρεῖς ἄλλοι ἔλαβον ἄλλην ὁδόν.

Μόλις παρῆλθεν ὥρα ἀπὸ τοῦ ἀποχωρισμοῦ ὅτε κρότος ὅπλου ἠκούσθη εἰς βραχεῖαν ἀπόστασιν, τὴν πρώτην δὲ βολὴν ἠκολούθησε παραχρῆμα δευτέρα.

Ὁ κ. Duchaillu ἐπορεύετο ἤδη πρὸς τὴν διεύθυνσιν ὅθεν ἐφάνη ὅτι ἦλθεν ὁ κρότος, ὅτε τὸ δάσος ἀντήχησεν ὑπὸ φοβερῶν ὠρυγμῶν.

Ὁ Γάμβο ἐπλησίασε τὸν κύριόν του καὶ ἔλαβε τὸν βραχίονά του ὅπως βεβαιωθῇ ὅτι δὲν εἶναι μόνος, καὶ οἱ δύω δὲ ἐπροχώρουν μετὰ κόπου διὰ τοῦ δάσους συγκεκινημένοι ὑπὸ προαισθήσεων ἀπαισίων.

Μετ' ὀλίγα βήματα εὗρον τὸν δυστυχῆ σύντροφον, ἐκεῖνον ὅστις ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ ἀφόβως, κείμενον κατὰ γῆς ἐν μικρᾷ λίμνῃ αἵματος, τὴν κοιλίαν ἔχοντα διεῤῥηγμένην, τὰ δὲ ἐντόσθια διασκεδασμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· παρ' αὐτῷ ἔκειτο τὸ ὅπλον μὲ κοντάκιον ἐθραυσμένον, καὶ μὲ κάναν λυγισμένην, πεπιεσμένην καὶ φέρουσαν πολλαχοῦ τοὺς τύπους τῶν ὀδόντων τοῦ Γορίλλα.

Ὁ Γορίλλας ἐγένετο ἄφαντος.

Ἀνεσήκωσαν τὸ σῶμα τοῦ δυστυχοῦς αἰθίοπος ζῶντος ἀκόμη, ἔδεσαν τὴν πληγήν του, ὀλίγον δὲ οἰνόπνευμα ἐπανέφερεν εἰς αὐτὸν δυνάμεις καὶ θάῤῥος· κομισθεὶς ὕστερον εἰς τὴν οἰκίαν του ἀπέθανε μετὰ δύω ἡμέρας.

Ὁ δυστυχὴς εὑρέθη αἰφνιδίως κατὰ πρόσωπον μεγάλου καὶ ἀρσενικοῦ Γορίλλα. Νὰ φύγῃ ἦτο ἀδύνατον καὶ ἐπικίνδυνον. Τὸν ἐπερίμενε λοιπὸν σκοπεύων αὐτὸν ὅπως ἠδύνατο κάλλιον· δυστυχῶς ἡ πυκνότης τοῦ δάσους καὶ τὸ σκότος τῆς θέσεως ταύτης τοῦ δρυμῶνος τὸν ἐμπόδισαν νὰ διευθύνῃ καλῶς τὴν βολήν, εἰ καὶ ἐπυροβόλησεν εἰς ἀπόστασιν δέκα βημάτων. Ὁ πίθηκος πληγωθεὶς εἰς τὴν πλευρὰν περιῆλθεν εἰς μανίαν ἀπερίγραπτον, πλήττων δὲ τὸ στῆθος διὰ τῶν κεκλεισμένων πυγμῶν ἐπέσπευδε τὴν πορείαν του πρὸς τὸν κυνηγὸν ἐκβάλλων ὠρυγμοὺς φρικώδεις.

Ὁ αἰθίοψ ἐτήρησεν ψυχρότητα αἵματος καὶ ἄνευ ἀπωλείας χρόνου ἐγέμισεν ἐκ νέου τὸ ὅπλον· ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἐσκόπευεν ἐκ νέου, ὁ φοβερὸς πίθηκος ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ, κατέβαλε τὸν βραχίονά του, τὸ δὲ ὅπλον ἀφεθὲν ἐνῷ ἔπιπτεν ἐπυροβόλησεν· ὁ πίθηκος διὰ μιᾶς πληγῆς τῆς ἰσχυρᾶς του χειρὸς διέῤῥηξε τὴν κοιλίαν τοῦ ἀνθρώπου ὅστις ὀπισθοχωρήσας ὀλίγα βήματα κατέπεσεν.

Ὁ δυστυχὴς αἰθίοψ ἐπίστευσεν ὅτι ὁ πίθηκος ἤθελε τὸν θανατώσει, ὅτε τὸν εἶδε νὰ ἐξετάζῃ τὸ ὅπλον, νὰ τὸ λυγίσῃ ὡς καλάμιον, ἔπειτα νὰ τὸ συμπιέσῃ διὰ τῶν ὀδόντων του καὶ νὰ τὸ ῥίψῃ μακρὰν του ὡς δεύτερον ἡττηθέντα ἐχθρόν. Τούτου γενομένου ὁ Γορίλλας ἀνεχώρησεν ἥσυχος εἰς τὸ δάσος, μὴ φροντίζων πλέον περὶ τοῦ θύματός του. Ἀλλὰ οὗτος εἶναι ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐνεργοῦσι τὰ ζῶα ταῦτα.

Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὸν κ. Duchaillu νὰ διηγηθῇ τὸ ἐπεισόδιον ἑνὸς κυνηγίου του, ὅτε τὸ πρῶτον συνηντήθη πρὸς Γορίλλαν κατὰ πρόσωπον·

«Πρὸ δύω ὡρῶν καὶ πλέον, περιερχόμεθα τοὺς θάμνους εἰς τὴν τύχην χωρὶς νὰ ἀπαντήσωμεν τὸ κυνήγιόν μας, ὅταν ἐπὶ τέλους ὑπερμεγέθης Γορίλλας ἐξῆλθεν αἰφνιδίως ἐκ συμπύκνων τινῶν δένδρων καὶ ἐχώρει εὐθὺ πρὸς ἡμᾶς, ἐκβάλλων φοβερὸν ὀρυγμὸν ὀργῆς ὡσὰν νὰ ἔλεγε πρὸς ἡμᾶς· «Ἐβαρύνθην νὰ διώκωμαι οὕτως, ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς.»

Ἦτο ἀρσενικὸς ἐρημόπλανος· οὗτοι εἶναι οἱ ἀγριώτατοι. Ἐκ τοῦ ὠρυγμοῦ του ἀντήχει ὅλον τὸ δάσος, ὁ δὲ ὠρυγμός του ἦτο ὅμοιος πρὸς βροντὴν βρυχωμένην μακράν.

Ἀπεῖχε τριάκοντα βήματα ὅταν τὸν εἴδομεν. Ἔστη. Πάραυτα ἐπλησιάσαμεν ἀλλήλοις, ἐγὼ δὲ ἡτοιμαζόμην νὰ σκοπεύσω ὅπως τὸν κτυπήσω ἐκεῖ ὅταν ἵστατο ὄρθιος, ὅτε ὁ πιστός μου κυνηγὸς Μαλασυὲν μοὶ ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὖς· «Ὄχι ἀκόμη!»

Ἐμείναμεν λοιπὸν ἀκίνητοι καὶ σιωπηλοί, ἔχοντες τὸ ὅπλον ἀνὰ χεῖρας. Ὁ Γορίλλας ἔῤῥιψεν ἐπὶ στιγμὴν καθ' ἡμῶν δεινὰ βλέμματα, ἤρχισε δὲ νὰ πλήττῃ τὸ στῆθος μὲ τοὺς γιγαντίους βραχίονας καὶ ἐκβαλὼν νέον ὠρυγμὸν προκλήσεως ἐπροχώρησε πρὸς τὰ ἐμπρός.

Ἔστη πάλιν εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι βημάτων. Ὁ Μαλασυὲν ἐπανέλαβεν· «Ὄχι ἀκόμη!»

Τὸ τέρας ἐπανέλαβε τὴν πορείαν του, δὲν ἀπεῖχε δὲ πλέον τῶν δεκαπέντε βημάτων. Ἠδυνάμην τότε νὰ ἴδω καλῶς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ συνεσπασμένον ἐκ λύσσης· οἱ ὑπερμεγέθεις ὀδόντες ἔτριζον μετὰ θορύβου· τὸ δέρμα τοῦ ἐῤῥυτιδωμένου μετώπου ἐταπεινοῦτο καὶ ἀνεσπᾶτο ταχέως, ἔδιδε δὲ εἰς τὴν ἀπότροπον αὐτοῦ μορφὴν ἔκφρασιν ἀπερίγραπτον καὶ διαβολικήν. Ἐνεθυμήθην τότε τὴν θέσιν τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου, ὅτε πυροβολήσας εἶδε τὸν ἀμείλικτον ἐχθρὸν ἀπερχόμενον ὄχι δι' αἰφνιδίου πηδήματος ὡς ἡ λεοπάρδαλις, ἀλλὰ λελογισμένῳ βήματι βαίνοντα σταθερῶς εἰς τὴν ἐκδίκησιν ἀπαράτρεπτον ὡς ἡ εἱμαρμένη. Τὸ τέρας ἐξέβαλε νέον ὠρυγμὸν ποιοῦντα νὰ τρέμῃ τὸ δάσος, παρατηροῦν ἡμᾶς πάντοτε εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ πλῆττον τὸ στῆθος, ἔπειτα ἐπροχώρησεν ἀκόμη. Ταύτην τὴν φορὰν δὲν ἀπεῖχε πλέον τῶν δέκα βημάτων ἀφ' ἡμῶν. Ἡ ἀναπνοή μου ἦτο ταχυτέρα· τοσαύτην ὑπερβολὴν ἐρεθισμοῦ ἠσθανόμην πλησιάσαντος τοῦ ὑπερμεγέθους θηρίου. «Προσοχή!» εἶπεν ὁ Μαλασυέν.

Ὁ Γορίλλας ἔστη πάλιν. «Τώρα», ἐφώνησεν ὁ Μαλασυὲν, καθ' ἣν στιγμὴν δὲ ἤνοιγε τὸ στόμα νὰ ἐκβάλῃ νέον ὠρυγμὸν ἔλαβε τρεῖς σφαίρας εἰς τὸ σῶμα καὶ ἔπεσε νεκρὸς σχεδὸν ἄνευ σπασμῶν. «Μὴ πυροβολῆτε μηδέποτε λίαν προώρως, μοὶ εἶπεν ὁ Μαλασυὲν, διότι ἐὰν ἀποτύχητε, αὐτὸς δὲν θὰ ἀποτύχῃ οὐδέποτε.»

Εἰς τὸ κυνήγιον τοῦ φοβεροῦ τούτου πιθήκου πρέπει νὰ γνωρίζῃ τις καλῶς ὅτι εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ μὴ φύγῃ πρὸ τοῦ ζώου. Μόνον οὕτω πράττων δύναται νὰ ἔχῃ τις ἐλπίδα σωτηρίας.

Αἰθίοψ ὅστις βάλλει ἱπποπόταμον σώζεται σχεδὸν πάντοτε φεύγων ἀφοῦ πυροβολήσῃ. Ἀλλ' ὁ κυνηγὸς τοῦ Γορίλλα ὅστις ἀπέτυχεν ἢ ἐπλήγωσε τὸ ζῶον πρέπει νὰ τὸν περιμείνῃ σταθερῶς ἐπερχόμενον.

Αἰθίοπες εὑρέθησαν πολλάκις εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ νὰ πλήξωσι τὸν πίθηκον διὰ τοῦ ὅπλου ἤδη κενωθέντος.

Ὁ Γορίλλας δὲν ἀγριαίνει ἐγγὺς τοῦ θύματος, ἀλλὰ δίδει συνήθως μίαν πληγήν, πληγὴν στερεὰν, θραύουσαν συγχρόνως τὸ ὅπλον καὶ τὸ σῶμα τοῦ δυστυχοῦς. Συμβαίνει δὲ ἐνίοτε ὁ τελευταῖος νὰ μὴ φονευθῇ ὑπὸ τῆς πληγῆς καὶ νὰ θεραπευθῇ ἐκ τῶν τραυμάτων αὐτοῦ. Ὁ κ. Duchaillu εἶδεν αἰθίοπας οὕτω πληρωθέντας καὶ θεραπευθέντας εἰς τὰ χωρία τοῦ Ἄνω ποταμοῦ.

Εὐτυχῶς ὁ Γορίλλας ἀποθνήσκει ἐπίσης εὐκόλως ὡς καὶ ὁ ἄνθρωπος· μία σφαῖρα εἰς τὸ στῆθος τὸν καταβάλλει· πίπτει δὲ τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν μὲ διεσταλμένους τοὺς μεγάλους βραχίονας ἐκβάλλων φρικώδη κραυγὴν τοῦ θανάτου, ἐν μέρει ὠρυγμὸν καὶ ἐν μέρει ψυχορραγίαν, ἥτις εἶναι τὸ σημεῖον τῆς σωτηρίας τοῦ κυνηγοῦ.

Ε'

Ἂς μὴ θαυμάσῃ τις ὅτι σοφοί τινες δίδουσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον καταγωγὴν ἐκ πιθήκου. Ὅσοι εἶδόν ποτε Γορίλλαν ἐξεπλάγησαν εἰς τὴν ἐξωτερικήν του μορφὴν καὶ διὰ τοὺς χαρακτῆρας ὁμοιότητος, τοὺς ὁποίους παρέχει, πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἰδίως δὲ πρὸς φυλάς τινας ἀνθρώπων.

Οἱ αἰθίοπες ὁμολογοῦσι τὴν ψευδοαναλογίαν ταύτην· οἱ μὲν θεωροῦσι τοὺς Γορίλλας ὡς προγόνους των, ἀλλ' ὡς κακοτρόπους προγόνους, ἄλλοι πιστεύουσιν ἁπλῶς ὅτι εἶναι ἄνθρωποι ἐκφυλισμένοι, ἐξ ἐκείνων, οἵτινες πονηροὶ ἐν τῷ βίῳ των, μετὰ θάνατον ἔλαβον σῶμα πιθήκου.

Οἱ λευκοὶ οἵτινες ἐθήρευσαν τὸν Γορίλλαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποφύγωσιν ὁμοίαν ἐντύπωσιν. Ἡ τρυφερότης τοῦ θηλυκοῦ πρὸς τὰ μικρά τους συνεκίνησεν· ἡ λύπη τοῦ μικροῦ πίπτοντος ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ἀποθνησκούσης μητρὸς διήγειρεν εἰς αὐτοὺς οἶκτον· τέλος δὲ παρετήρησαν ὅτι δὲν ἔῤῥιψάν ποτε κατὰ Γορίλλα σφαῖραν, οὐδὲ τὸν εἶδον πίπτοντα ἄνευ λυπηροῦ τινος αἰσθήματος, ὅπερ δὲν ἠσθάνθησαν εἰς οὐδενὸς ἄλλου ζώου θάνατον.

Παρά τισιν αὐτόχθοσι φυλαῖς οὐδεὶς ἀπεφάσισε νὰ φάγῃ τὸ κρέας των καὶ ἐν τελείᾳ ἐνδείᾳ τροφῶν, διότι, ὡς ἔλεγον, τοὺς ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἔτρωγον σάρκα τῶν ὁμοίων των.

Οὐδ' αὐτοὶ οἱ σοφοὶ εἶναι ἀπηλλαγμένοι θαυμασμοῦ. Ἡ ὄψις τοῦ Γορίλλα, λέγει ὁ Paul Gervais, ἐμπνέει πάντοτε εἰς τοὺς περιέργους οἵτινες ἵστανται περὶ αὐτὸν ἀκούσιον αἴσθησιν φρίκης.

Οὐδ' ὁ φυσιολόγος εἶναι ἀπηλλαγμένος τούτου, ὅταν βλέπῃ πρώτην φορὰν τὸ ζῶον τοῦτο τόσον εἰδεχθῶς προσομοιάζον πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἡ φυσικὴ δύναμις συνοδεύει τόσον ὀξύθυμον φύσιν.

Τόσα πράγματα φαίνονται δικαιοῦντα τὰς προλήψεις ἀνθρωπολόγων τινῶν· ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ στῇ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τῶν ἀνθρωπομόρφων πιθήκων, καὶ νὰ ἀποφανθῇ ἐκ φαινομένων περὶ ζητήματος ἀπαιτοῦντος βαθεῖαν ἐξέτασιν.

Θλαβς.

ΠΕΡΙ ΤΥΦΛΑΓΩΓΕΙΩΝ

Ὁ ἐκ Πικαρδίας Βαλεντῖνος Χαγὺ, μετρίας μὲν περιουσίας ἀλλὰ γενναιόφρων νέος, ἐλθὼν εἰς Παρισίους καὶ διερχόμενος διὰ μιᾶς τῶν πλατειῶν, εἶδεν ἐντὸς καφενείου ἐπαίτας τυφλοὺς ἐνδεδυμένους οὕτως ὥστε νὰ κινῶσιν εἰς γέλωτα τοὺς θεατὰς χάριν εὐτελοῦς ἐλεημοσύνης. Τὸ οἰκτρὸν τοῦτο θέαμα τόσον τὸν συνεκίνησεν, ὥστε πάραυτα ἐσκέφθη νὰ πράξῃ ὑπὲρ τῶν τυφλῶν ὅ τι ὑπὲρ τῶν κωφαλάλων ἔπραξεν ὁ Abbé de l'Epée.

Τὴν φιλάνθρωπον ταύτην ἰδέαν ἐνίσχυσεν ἡ ἀπάντησις ἑνὸς ἐκ τῶν ἀθλίων ἐκείνων τυφλῶν, ὅστις λαβὼν παρ' αὐτοῦ ἐλεημοσύνην εἶπε, «κατὰ λάθος, κύριε, μοὶ ἐδόσατε ἀντὶ χαλκοῦ ἀργυροῦν νόμισμα», διότι ἐκ τούτου κατενόησεν ὅτι οἱ τυφλοὶ ἔχουσι τόσῳ λεπτὴν τὴν ἀφὴν, ὥστε διακρίνουσι δι' αὐτῆς τὰ ὑποκείμενα σχεδὸν ὡς ἂν ἔβλεπον, καὶ μάλιστα ὁσάκις θίγουσι σώματα ἔχοντα ἐπιφάνειαν ἀνώμαλον. Ἐσκέφθη λοιπὸν ὅτι ἂν ὑπῆρχον βιβλία ἔχοντα τὰ γράμματα ἐξέχοντα, θὰ κατωρθοῦτο δι' αὐτῶν νὰ διδαχθῶσιν οἱ τυφλοὶ τὴν ἀνάγνωσιν, μεταχειριζόμενοι ἀντὶ τῶν ὀμμάτων τὴν ἀφήν. Ἐπὶ τῆς θεωρίας δὲ ταύτης ἐποικοδομήσας σύστημα διδασκαλίας ὅλως πρωτότυπον, ἐφήρμοσεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ Λεζουέρου, ὃν περ καὶ κατώρθωσεν ἐντὸς δύο ἐτῶν νὰ διδάξῃ τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν ἀριθμητικὴν καὶ ἀρχὰς μουσικῆς.

Τὴν καινοφανῆ ταύτην μέθοδον ἁπλοποιήσας βαθμηδὸν καὶ διὰ πολλῶν πειραμάτων τελειοποιήσας, ἐπαρουσίασε τὸν μαθητήν του ἐν ἔτει 1785 εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν· ἡ δὲ ὑπ' αὐτῆς διορισθεῖσα ἐπιτροπὴ ἐξετάσασα τὸν Λεζουέρον, ὑπέβαλεν ἔκθεσιν λίαν ἐγκωμιαστικὴν τοῦ ἔργου. Τότε καὶ ἡ ἐν Παρισίοις Φιλάνθρωπος Ἑταιρία ἀπεφάσισε διὰ γενναίας χρηματικῆς συνδρομῆς νὰ συντελέσῃ πρὸς εὐδόωσιν τοῦ ἀρξαμένου ἔργου, καὶ οὕτως ἐδυνήθη τέλος πάντων ὁ Βαλεντῖνος Χαγὺ νὰ ἱδρύσῃ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Γαλλίας τὴν πρώτην τῶν ἀμμάτων σχολήν.

Ἐπελθούσης κατόπιν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐκήρυξε τὸ τυφλαγωγεῖον τοῦ Χαγὺ δημόσιον κατάστημα, καὶ

ἐπροικοδότησεν αὐτὸ διὰ χορηγημάτων καὶ ὑποτροφιῶν. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους 1800 ὁ Ναπολέων, ὅστις δὲν διεκρίνετο ἐπὶ φιλανθρωπίᾳ, παρημέλησε βαθμηδὸν τὸ κατάστημα, καὶ τελευταῖον ἐγκατέλιπεν αὐτὸ ὅλως ἀπροστάτευτον. Ὁ δὲ Χαγὺ, ἀφοῦ ἐδαπάνησε καὶ τὸν τελευταῖον αὐτοῦ ὀβολὸν ὑπὲρ τοῦ ἔργου του, περιελθὼν εἰς ἐσχάτην πενίαν, ἀπῆλθεν ἐκ Γαλλίας συνοδευόμενος ὑφ' ἑνὸς τῶν καλλίστων αὐτοῦ μαθητῶν, καὶ ἵδρυσεν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1806 πανομοιότυπον σχολὴν, ταχέως εἰς ἀκμὴν προαχθεῖσαν. Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε κατατρυχόμενος ὑπὸ σκληρᾶς πενίας ἐν ἔτει 1822.

Ὁ Λουδοβίκος ΙΗ' ἀνεσύστησε τὴν ὑπὸ τοῦ Χαγὺ ἱδρυθεῖσαν σχολὴν ἐπὶ τῇ βάσει νέας μεθόδου, δι' ἧς οἱ τυφλοὶ ἐδιδάσκοντο μετὰ μείζονος εὐχερείας τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἰδίως τὴν γραφήν. Ἡ νέα μέθοδος, ἐπινοηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Barbier καὶ τελειοποιηθεῖσα ὑπό τινος τυφλοῦ ὀνόματι Braill, διδασκάλου ὄντος ἐν τῇ αὐτῇ σχολῇ, εἶναι ἡ σήμερον καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην ἐν χρήσει.

Ἡ οὕτως ἀνασυγκροτήσασα σχολὴ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἐγκαθιδρύθη τῷ 1843 ὑπὸ τοῦ Dufaure, ὑπουργοῦ ἐπὶ Λουδοβίκου Φιλίππου, ἐν τῷ κτιρίῳ τῷ καὶ σήμερον σωζομένῳ κατὰ τὴν λεωφόρον τῶν Ἀπομάχων.

Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ διδάσκονται τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἑκατὸν πεντήκοντα μαθηταὶ, ἰδίως δὲ διαπρέπουσιν ἐν τῇ σπουδῇ τῆς μουσικῆς διὰ τὴν ἔμφυτον εἰς τοῦτο κλίσιν τῶν τυφλῶν.

Κατ' ἔτος ἐκ τῆς σχολῆς ἀποφοιτῶσι καλῶς κατηρτισμένοι ὀργανοποιοὶ, χορδισταὶ κλειδοκυμβάλων, δικτυοποιοὶ, τορνευταὶ, ψυκτροποιοί. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ἡ σχολὴ μορφόνει καὶ διδασκάλους, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι μὲν κατόπιν διδάσκουσιν ἐν τῷ καταστήματι, ἄλλοι δὲ λαμβάνουσι θέσεις εἰς τὰ τυφλαγωγεῖα τὰ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ, ἰδίως δὲ ἐν Κοπενάγῃ καὶ Βρασιλίᾳ.

Τοιαύτης τινος σχολῆς τὴν ἵδρυσιν ἐν Καΐρῳ ἀναγγέλλει μετ' ἐγκωμίων ὁ *Φάρος τοῦ Βοσπόρου*. Τὴν φιλάνθρωπον δὲ εἰς τοῦτο πρωτοβουλίαν ἀνέλαβεν ὁ γάλλος Ὀνσὺ, ὅστις κατὰ τὴν ἐν Βιέννῃ ἔκθεσιν θαυμάσας τὴν πρόοδον τῶν ἐκεῖ πανταχόθεν τῆς Εὐρώπης συνηγμένων ἀομμάτων μαθητῶν, καὶ φιλοτιμούμενος ν' ἀνακουφίσῃ τὴν ταλαιπωρίαν τῶν πολυπληθῶν ἐν Αἰγύπτῳ τυφλῶν,[1] οἵτινες ἕνεκα πενίας καὶ μάλιστα ἀργίας διατελοῦσιν ἐν ἐσχάτῃ κτηνωδίᾳ, ἀπεφάσισεν, ἔχων παράδειγμα τὸν Βαλεντῖνον Χαγὺ, νὰ ἱδρύσῃ καὶ αὐτὸς σχολὴν ἀομμάτων ἐν Καΐρῳ. Ὅθεν ἰδίαις δαπάναις ἤρξατο διδάσκων ἀκτὼ τυφλοὺς μετὰ πολλοῦ κόπου, διότι ἠναγκάσθη νὰ μεταποιήσῃ τὰς παρὰ τοῖς ἐν Εὐρώπῃ τυφλαγωγείοις ἐν χρήσει μεθόδους οὕτως, ὥστε νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς τὰς Ἀσιατικὰς γλώσσας. Μετὰ τεσσαρακονθήμερον δ' ἄσκησιν ὑπέβαλε τοὺς μαθητάς του εἰς δημοσίας ἐξετάσεις, καὶ τόσον εὐδοκίμησαν, ὥστε ὁ τῆς Αἰγύπτου Σατράπης ἀνέλαβε τὸ ἔργον ὑπὸ τὴν πανσθενῆ αὐτοῦ προστασίαν καὶ ἱδρύσας ἐπίτηδες κατάστημα διὰ τοὺς τυφλοὺς, διώρισε διευθυντὴν αὐτοῦ τὸν ἱδρυτὴν Ὀνσύ.

Ἂν ὁ *Φάρος τοῦ Βοσπόρου* δὲν μεγαλοποιῇ ὑπὲρ μέτρον τὰ πράγματα, ὁ φιλάνθρωπος ἱδρυτὴς καὶ διευθυντὴς τῆς σχολῆς ἔπραξε τῳόντι θαύματα, διότι κατώρθωσε παλαιῶν πρὸς μυρίας δυσχερείας νὰ περιλάβῃ ἐν τῇ σχολῇ του ἐκτὸς τῶν ἔξωθεν φοιτώντων καὶ τεσσαράκοντα ἐν τῷ καταστήματι ἐνδιαιτωμένους μαθητὰς, οἵτινες ἐν βραχεῖ χρόνῳ ὡς ἐν διδασκαλείῳ προγυμναζόμενοι θὰ χρησιμεύσωσι κατόπιν ὡς διδάσκαλοι τῶν παραρτημάτων τῆς σχολῆς, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συστηθῶσιν εἰς διαφόρους τῆς πόλεως συνοικίας. Τούτου δὲ τελουμένου θὰ διδάσκωνται ἀντὶ μετρίας δαπάνης καὶ θὰ περιθάλπωνται εἰς τὰ παραρτήματα ταῦτα κατὰ συνοικίας οἱ πολυάριθμοι καὶ δυστυχεῖς ἐν Καΐρῳ τυφλοί.

Τοὺς μαθητὰς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς καὶ τὰς ἕνδεκα μαθητρίας διδάσκουσιν ἓξ διδάσκαλοι καὶ πέντε ἀρχιτεχνῖται· καὶ ἐκ μὲν τῶν διδασκάλων εἷς διδάσκει γραμματικὴν καὶ γεωγραφίαν, τέσσαρες τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς Ἀραβικῆς καὶ τὸ Κοράνιον, εἷς τὴν ἀραβικὴν φιλολογίαν καὶ νομοθεσίαν· οἱ δὲ πέντε ἀρχιτεχνῖται ἀσκοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ὑφαντικὴν, τὴν ψαθοποιΐαν καὶ εἰς ἄλλας ἁπλᾶς τέχνας. Σημειωτέον δὲ ὅτι δύο ἐκ τῶν διδασκάλων εἶναι τυφλοί.

Συγκινητικώτερον θέαμα, λέγει ὁ ἐγκωμιαστὴς τοῦ ἐν Καΐρῳ τυφλαγωγείου, δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ νὰ βλέπῃς παιδίον τυφλὸν δεικνύον διὰ τοῦ δακτύλου ἐπὶ γεωγραφικοῦ πίνακος, ἐπιτηδείου πρὸς τοῦτο, τὸν δρόμον ἀπὸ Καΐρου φέρ' εἰπεῖν εἰς Μαδαγασκὰρ, ἢ καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ νὰ ὀνομάζῃ τὰς καθ' ὁδὸν ἀπαντωμένας θαλάσσας, τὰ ἀκρωτήρια, τὰς πόλεις, τοὺς ποταμοὺς, τὰ πάντα ἀλανθάστως, ἢ νὰ ἀκούῃς νεάνιδα τυφλὴν ἀναγινώσκουσαν ἀπροσκόπτως τὰ διὰ τῶν δακτύλων θιγόμενα γράμματα!

Τοιοῦτον εἶναι τὸ θεάρεστον ἔργον τοῦ Γάλλου Ὀνσὺ, εὔχεται δὲ ἡ *Ἑστία* νὰ εὕρῃ μιμητὰς καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὅπου οἱ τυφλοὶ στερούμενοι πάσης ἀγωγῆς ῥίπτονται εἰς τοὺς δρόμους, καὶ ἂν δὲν ἔχωσι συγγενεῖς εὐπόρους, καταδικάζονται νὰ προσπορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς ἐπαιτείας· ἐνῷ διὰ μετρίας δαπάνης θὰ ἦτο δυνατὸν ἔν τινι δωματίῳ τοῦ Πτωχοκομείου ἢ τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζῆ-Κώστα νὰ διδάσκωνται, ἂν ὄχι γράμματα, τοὐλάχιστον βιοποριστικόν τι ἐπιτήδευμα.

Θ. Ν. Φιλαδελφευς.

1. Ὁ ἀριθμὸς τῶν τυφλῶν ἐν Καΐρῳ κατὰ τὰς νεωτέρας ἀπογραφικὰς παρατηρήσεις ἀνέρχεται εἰς 15-18 0]0, ὁηλαδὴ τὸ πέμπτον τῶν κατοίκων εἶναι ἀόμματοι!

ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΣΤΗΘΟΔΕΣΜΟΥ

Ἐκ τινος τῶν πρὸς τὴν Σοφίαν ἐπιστολῶν τοῦ Μιραβώ.

.... Προκειμένου περὶ τῶν τοῦ σώματος ἐνδίδεις μετὰ τοσαύτης προθυμίας ὥστε δὲν σκοπεύω τοῦ λοιποῦ νὰ σὲ περιγελῶ· πλὴν συνειδὼς ὁπόσον εὐχερῶς πείθεσαι, ἐπιθυμῶ, περὶ ζητήματος τόσον σπουδαίου, νὰ σὲ πείσω ἀμετατρέπτως· ἐπειδὴ βεβαίως δὲν ἐσχηματίσες ἀκριβῆ οὐδ' ἀμυδρὰν γνῶσιν περὶ τῶν κινδύνων τῶν ἐκ τῆς χρήσεως στηθοδέσμων ἐξ ὀστῶν φαλαίνης, ἀνελογίσθην ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε πρὸς τοῦτο ἐπισταλέντα σοι, ὡς γραφέντα ἐπὶ τὸ ἀστειότερον, δυνατὸν νὰ σοὶ ἐφάνησαν ὑπερβολικά. Ἐπιθυμῶ δὲ, φιλτάτη, νὰ θεμελιώσω τὰς δοξασίας μου ταύτας ἐπὶ ἑδραίας βάσεως καὶ νὰ σοὶ ἀποδείξω ὅτι ὅσα σοὶ ἔχω εἰπεῖ εἰσὶ σχετικῶς ὀλίγιστα. Οὐδὲν ἔχω ἀνατομικὸν βιβλίον παρ' ἐμοί. Πρὸ πολλοῦ ἔπαυσα ἀσχολούμενος περὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα ἄλλως τε ἐσπούδασα μόνον καθ' ὅσον σχετίζονται γενικῶς πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος· ἀλλὰ δύναμαι, χωρὶς κατὰ βάθος ν' ἀναλύσω τὸ θέμα τοῦτο, νὰ σοὶ ἀποδείξω, ἀγαπητὴ, ὅτι οἱ λίαν ἐσφιγμένοι στηθοδεσμοὶ βλάπτουσι σπουδαίως τό τε ἀνάστημα καὶ τὴν ὑγείαν, πρὸ πάντων δὲ παρὰ ταῖς νεάνισιν.

Καὶ ἐν πρώτοις δῆλον ὅτι ἡ φύσις, μὴ πλάσασα τὸ σῶμα τῆς γυναικὸς ὡς τὸ τῆς σφηκὸς, δὲν ἠθέλησε νὰ λεπτύνῃ ὑπερβαλλόντως τὴν ὀσφὺν τῶν γυναικῶν· πᾶν δ' ὅ,τι τόσον εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως ἀντίκειται δὲν δύναται ἢ νὰ ἀσχημίζῃ αὐτὴν καὶ καταστρέῃ. Τῷ ὄντι ὁ διαβολοθώραξ οὗτος ὁ μωλωπίζων καὶ ἀλλοιῶν ἐξωτερικῶς τὸ σῶμα, παραβλάπτει καιρίως τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα· καὶ ἰδοὺ πῶς. Τὰ ἐντοσθίδια πιεζόμενα καὶ ὠθούμενα ἀπὸ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω συνθλίβουσι τὸν στόμαχον, τὸ ἧπαρ καὶ τὸν σπλῆνα πρὸς τὸ διάφραγμα (γινώσκεις δ' ὅτι τὸ διάφραγμα εἶναι ὁ μῦς ὁ διαχωρίζων τὸ στῆθος ἐκ τῆς κάτω κοιλίας καὶ εἶναι, μετὰ τὴν καρδίαν, τὸ κυριώτερον τῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος). Ἡ τεχνητὴ αὕτη πίεσις τῶν ἐξ ὀστοῦ φαλαίνης θωράκων ὑμῶν ἀναγκάζει τὸ διάφραγμα νὰ κλίνῃ πλέον ἢ ὅσον ἀπαιτεῖ ἡ ἀναπνοὴ καὶ βραδύνει καὶ ἐμποδίζει τὰς κινήσεις τοῦ πνεύμονος. Δὲν ἠσθάνθης ἑκατοντάκις τὴν ἀναπνοήν σου στενοχωρουμένην ἕνεκα τῆς συσφίγξεως τῶν κατωτέρων πλευρῶν σου; Ὧδε ἔγκειται ἡ αἰτία. Ἕνεκα τούτου ἐμποδίζεται ἡ ἐντὸς τῆς καρδίας κυκλοφορία τοῦ αἵματος· ἐντεῦθεν ἡ πίεσις τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας, ἥτις ἔρχεται ἐκ τοῦ δεξιοῦ κόλπου τῆς καρδίας καὶ φέρει ὅλον τὸ αἷμα εἰς τοὺς πνεύμονας· ἐντεῦθεν πρὸ πάντων ἡ πίεσις τῆς ἀορτῆς, ἥτις ἔρχεται ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ κόλπου τῆς καρδίας καὶ διαμοιράζεται εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν ἐγκέφαλον. Ἡ πίεσις αὕτη προξενεῖ ἀναμφιβόλως εἴδός τι ἐκχειλίσεως ἥτις παράγει τοὺς παλμοὺς (ἃς τὸ εἴπωμεν διὰ τοὺς ἰδικούς σου περὶ ὧν ἀρκούντως ἀνησυχῶ), τὰς ἀσθενείας τοῦ πνεύμονος, τόσον κοινὰς πρὸ πάντων παρὰ ταῖς γυναιξὶ, τὰς κεφαλαλγίας, τοὺς ἀνευρισμοὺς ἢ τὰ οἰδήματα, αὐτοὺς τοὺς πολύποδας καὶ συχνάκις τὰς ἀποπληξίας. Ἄλλως ἡ σύνθλιψις τοῦ στομάχου, τοῦ ἥπατος καὶ τοῦ σπληνὸς παράγει συμπτώματα νευρικὰ, ἐπηρεάζει τοὺς νεφροὺς, τὴν κύστιν καὶ ἅπαντα τὰ ἄλλα ὄργανα τὰ ἐν τῇ κάτω κοιλίᾳ περιεχόμενα. Ἐντεῦθεν αἱ ἀδυναμίαι, αἱ ὑστερικαὶ νόσοι, αἱ προσβάλλουσαι τὰς καλὰς καγαθὰς χωρικὰς πολὺ ὀλιγώτερον ὑμῶν τῶν ὡραίων κουκλῶν. Ἅπαντα ταῦτα εἰσὶν ἁπλᾶ, φιλτάτη, καὶ εἶσαι ἀρκούντως πεπαιδευμένη ἵνα τὰ ἐννοήσῃς. Ὁμίλησον περὶ τούτου μετὰ χειρουργοῦ τινος, μεθ' ἰατροῦ γινώσκοντος καλῶς τὴν ἀνατομίαν. Ἐπανάλαβε εἰς τὸν χειροῦργόν σου, εἰς ὃν ἔχεις ἐμπιστοσύνην, τὰ γραφόμενά μου ταῦτα. Λέγω νὰ τὰ ἐπαναλάβῃς, διότι ἐμμένοντες ἀμεταπείστως εἰς παλαιὰς προλήψεις ἢ μὴ ἐνασχοληθέντες ἰδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, δυνατὸν νὰ μὴ συμφωνῶσιν ὡς πρὸς τὸ γενικὸν θέμα· ἀλλ' ἐὰν ἀρνηθῶσι τοὺς λόγους τοὺς φέροντας εἰς τὰς δοξασίας μου, ἔσο βεβαία ὅτι δὲν εἰξεύρουν τί λέγουν, διότι εἰς ταῦτα οὐδέν τις δύναται ν' ἀντείπῃ. Δὲν θὰ σοὶ ὡμίλουν μετὰ τῆς σταθερότητος ταύτης ἐὰν δὲν ἤμην βέβαιος περὶ τῶν γραφομένων, καὶ δὲν θὰ σὲ ἠνόχλουν διὰ τῶν λεπτομερειῶν τούτων ἐὰν δὲν διεγίνωσκον τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν. Ἔχω προσέτι καὶ ἄλλα νὰ σοὶ εἴπω· οἱ στηθόδεσμοι, ἂν καὶ ἀνοικτοὶ πρὸς τὰ ἄνω, βλάπτουσιν ἐπίσης καὶ αὐτὰ τὰ μέρη.

Συνελόντι δ' εἰπεῖν, φιλτάτη, δὲν ἀξιῶ νὰ σοὶ ἀπαγορεύσω καθ' ὁλοκληρίαν τοὺς στηθοδέσμους· ἴσως εἰσὶν ἀναγκαῖοι ὡς ἐκ τῆς συνηθείας· ἀλλὰ τοὐλάχιστον ἔστωσαν μαλακοὶ καὶ οὐχὶ ἐσφιγμένοι. Ὡς πρὸς δὲ τὴν κόρην μου, ἐπιθυμῶ νὰ μὴ μεταχειρίζεται ἀπολύτως ἢ μόνον ἁπλούστατα λινὰ περιστήθια λίαν χαλαρὰ καὶ εὐχερῆ, καὶ ἃς ἀφήσωμεν τὸ ἀγαπητὸν τοῦτο τέκνον ν' αὐξάνῃ ὅπως θέλει ἡ φύσις, ἡ σοφωτέρα καὶ τρυφερωτέρα τῶν μητέρων.

*

Αἰχμαλωτισθεὶς ποτε παρ' Ἀλγερίνων πειρατῶν ὁ Ἀντώνιος Κριεζῆς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου ἀπέδειξεν ἀρετὴν φιλαδελφίας, ἀξίαν τῶν ὡραιοτέρων χρόνων τῆς Ἑλλάδος. Μεθ' ἱκανὸν αἰχμαλωσίας χρόνον πεσόντος τοῦ κλήρου νὰ λυ-

τρωθῇ αὐτός, προετίμησεν ὁ ἥρως τοῦ ἀργολικοῦ κόλπου νὰ διαμείνῃ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, ἵνα ἐλευθερωθῇ ὁ ἀδελφός του ὡς πρεσβύτερος καὶ νεωτερεύμενος.

ΠΕΡΙ ΚΑΣΤΑΝΕΑΣ ΚΑΙ ΚΑΣΤΑΝΩΝ

Ἡ καστανέα εἶνε ἓν τῶν ὑψηλοτέρων καὶ ὡραιοτέρων δένδρων τῆς Ἑλλάδος. Φυομένη κυρίως ἐπὶ τοῦ Πάρνωνος τῆς Κυνουρίας, ἐπὶ τῆς Δίφρυος (Δέλφης) τῆς Εὐβοίας, ἐν Φθιώτιδι, ἀποτελεῖ ὁλόκληρα δάση ἱκανῆς ἐκτάσεως φυόμενα ἄνωθεν τοῦ ἀτιζωικοῦ σχιστολίθου, καὶ ἀνερχόμενα εἰς ζώνην ὕψους 4,000 ποδῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· ἐκ τῶν δασῶν δὲ τούτων τὸ δημόσιον ἀπολαμβάνει μεγάλας προσόδους.

Ἡ καστανέα φύεται καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἄθωνι π.χ. καὶ ἐν Κρήτῃ, ἀποτελοῦσα μεγάλα δάση· ἰδίως δὲ ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης νήσου ἐξάγεται μεγίστη ποσότης καστάνων, φημιζομένων, ὡς γνωστόν, ἐπὶ τῇ ἀρίστῃ αὐτῶν ποιότητι, καὶ πωλουμένων ὑπὸ τὸ ὄνομα *κάστανα κρητικά*. Τὴν αὐτὴν φήμην ἔχουσι καὶ τὰ κάστανα τῆς Προύσσης ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.[1] Πλὴν τῶν ἑλληνικῶν τούτων χωρῶν ἡ καστανέα εὐδοκιμεῖ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ (Τυρόλον), ἐν τῇ νοτίᾳ Ἑλβετίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἱσπανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ.

Λέγουσιν, ὅτι ἡ καστανέα ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ Καστάνης, πόλεως Θεσσαλικῆς, ἐφ' ἧς φαίνεται ὑπῆρχον αὐτοφυεῖς καστανεῶνες, καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα καὶ εἰς τὴν Λατινικήν. Ὁ De Candolle ὅμως ἐν τῇ βοτανικῇ αὐτοῦ γεωγραφίᾳ παρατηρεῖ, ὅτι τὸ Ἑλληνο-λατινικὸν ὄνομα Castanea ὑπάρχει εἰς ὅλας τὰς γλώσσας καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν κοινῶν γαλλικῶν, ἱσπανικῶν, πορτογαλλικῶν κ.τ.λ. ὀνομάτων. Οἱ ἀρχαῖοι Γαλάται μετεχειρίζοντο τὸ ὄνομα αὐτό. Ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ ὄνομα Castanea ὑπῆρχεν εἰς αὐτὰς τὰς ἀρχαιοτάτας γλώσσας τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης, διότι ὁ καρπὸς τοῦ δένδρου τούτου ἐχρησίμευεν ὡς τροφὴ εἰς τοὺς λαοὺς τῶν Ἀπεννίνων, τῶν Σεβεννῶν κ.λ.π., πρὶν ἢ ἔτι ἡ Ἑλληνο-λατινικὴ φυλὴ ἀσκήσει δρᾶσίν τινα ἐπ' αὐτῶν. Δὲν ἔλαβεν ἑπομένως τὸ δένδρον τὸ ὄνομα ἐκ τῆς Θεσσαλικῆς πόλεως Καστάνης, ἀλλὰ μᾶλλον αὕτη ἐκ τούτου. Καὶ παρ' ἡμῖν δὲ πολλαὶ κῶμαι ὀνομάζονται ἐκ τῶν περὶ αὐτὰς καστανεώνων, π.χ. *Καστάνιτσα* ἐν δήμῳ Βρασιῶν τῆς Κυνουρίας, *Καστανιά* ἐν Ὑπάτῃ, Ἀρακύνθῳ Προσχίῳ (ἐν Ναυπακτίᾳ), Κορώνῃ, Λεύκτρῳ (Οἰτύλῳ), Βοιαῖς (Ἐπιδ. Λιμηρᾷ), *Καστανιώτισσα* ἐν Ξηροχωρίῳ.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν τὴν καστανέαν Διὸς βάλανον, Εὐβοϊκὴν, τοὺς δὲ καρποὺς αὐτῆς Διὸς βαλάνους καὶ πλατέα κάρυα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐν Ἑλλάδι αὐτοφυὴς καστανέα ἦτο καὶ εἶνε ἄγριον εἶδος, τὰ ἐδώδιμα κάστανα ἐκ τῆς ἡμέρου καὶ ἐδωδίμου καστανέας ἤρχοντο ἐξ ἄλλων μερῶν προσλαμβάνοντα τὰ ὀνόματα τῆς καταγωγῆς των, π.χ. κάρυα καστανάϊκά, εὐβοϊκά, σαρδιανὰ βάλανοι, ταραντιναὶ κ.τ.λ. Τοῦτο ἴσως ἠνάγκασε τὸν Πλίνιον νὰ γράψῃ, ὅτι ἡ καστανέα ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῶν Σάρδεων τῆς Λυδίας· πρᾶγμα ἀπίθανον, διότι ἡ καστανέα εἶνε ἐν Ἑλλάδι αὐτοφυής.

Ἂν νῦν οἱ βαλανοφάγοι προπάτορες τῶν προπατόρων ἡμῶν ἔτρωγον Διὸς βαλάνους, ὅπως ἠκούσαμέν ποτέ τινα τῶν ἡμετέρων καθηγητῶν εἰπόντα ἀπὸ παραδόσεως, τοῦτο δὲν δύναται νὰ βεβαιωθῇ ἄνευ ἀποδείξεων. Οἱ πρωτόγονοι λαοί, ὅπως τὰ νήπια, στεροῦνται γευστικῆς διακρίσεως. Ὅπως λοιπὸν ἠδύναντο νὰ φάγωσι κάστανα, καὶ δὴ τὰ τῶν ἀγρίων καστανεῶν, οὕτως ἡ γεῦσίς των δὲν ἤθελε κωλύσει αὐτοὺς νὰ φάγωσι καὶ βαλάνους *δρυός*. «Βαλάνου δὲ γευσάμενοι καὶ φαγόντες», λέγει ὁ Πλούταρχος περὶ τῶν μόλις ἐξελθόντων τῆς ζωότητος λαῶν, «ἐχόρευσαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς περὶ *δρῦν τινα καὶ φηγόν*». Ἐκ τούτου καταφαίνεται, ὅτι βαλανοφάγοι καὶ καστανοφάγοι δὲν εἶνε λέξεις συνώνυμοι.

Ἡ καστανέα εἶνε δένδρον ἀείφυλλον, ὑψηλόν, φθάνον εἰς ὕψος 60-70 ποδῶν. Ἔχει τὰ φύλλα ἐπιμήκη, λογχοειδῆ, καταλήγοντα εἰς ὀξὺ καὶ φέροντα κατὰ τὰ χείλη ὀδόντας δίκην πρίονος. Τὰ μικρὰ ἄνθη τῆς καστανέας, φυόμενα πολυπληθῶς περὶ ἕνα κοινὸν μίσχον καὶ πλησίον ἀλλήλων, σχηματίζουσιν ἰούλους καὶ ἀποτελοῦνται οὐχὶ ἐκ φανερῶν πετάλων, ὅπως ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθέων, ἀλλ' ἐκ λεπιδίων ξανθῶν πεντασχιδῶν ἢ ἑξασχιδῶν ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐγκλείονται τὰ ὄργανα τῆς καρποτοκίας. Ὥστε ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἄνθη ἢ τοὺς ἰούλους τῆς δρυὸς, τῆς πεύκης, τῆς λεύκης.

Ὁ καρπὸς τῆς καστανέας συνίσταται ἐκ δύο μέχρι τριῶν, σπανίως περισσοτέρων σπερμάτων, σχήματος ὠοειδοῦς ὀξυκορύφου πρὸς τὸ ἓν ἄκρον καὶ πεπιεσμένου κατὰ τὸ μέσον, ἐγκεκλεισμένου ἐντὸς περιβλήματος ἔχοντος τὴν ὄψιν θαλασσίου ἐχίνου, ὡς ἐκ τῶν ἔξωθεν ὑπαρχουσῶν ἀκανθῶν. Τὰ σπέρματα ταῦτα εἰσὶ τὰ κάστανα, ἅτινα δύο μὲν ὄντα ἐντὸς τοῦ ἐχινομόρφου περιβλήματος αὐτῶν ἅπτονται ἀλλήλων διὰ τῶν ἐπιπέδων ἐπιφανειῶν, τρία δὲ, περισφίγγουσι τὸ τρίτον ὥσπερ σφῆνα ἐν μέσῳ, ἐξ οὗ τὸ μέσον αὐτὸ κάστανον φαίνεται ὡς πεπιεσμένον καὶ ἔχει ἐπιπέδους τὰς ἑκατέρωθεν πλευράς. Ὅταν τὰ κάστανα ὡριμάσωσι πίπτουσιν ἀφ' ἑαυτῶν κατὰ γῆς, διαρρηγνυμένου τοῦ ἀκανθώδους περιβλήματος. Τότε δὲ καὶ συλλέγονται.

Τὸ ὠφέλιμον τοῦτο δένδρον ὅπως αὐξάνεται βραδύτατα οὕτω καὶ γηράσκει βραδύτατα. Ἀ-

1. Heldreich. Die Nutzpflanzen Griech.

μιλλᾶται δὲ ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν μετὰ τῶν δρυῶν, αἵτινες ὡς γνωστὸν δύνανται νὰ φθάσωσιν εἰς γῆρας πατριαρχικώτατον, χιλίων μέχρι πεντακισχιλίων ἐτῶν, εἰ καὶ ὑπάρχουσι δένδρα, ὧν ἡ ἡλικία ὑπερβαίνει τὸν ἀριθμὸν τοῦτον. Ἡ περίφημος διὰ τὴν ἡλικίαν της καστανέα τῆς Αἴτνης, ἡ καλουμένη *τῶν ἑκατὸν ἵππων* (Castagno de cento Cavalli), ἔχει κορμὸν, οὗ τινος ἡ περιφέρεια εἶνε 180 ποδῶν, ἤτοι 60 μέτρων. Κατὰ τὴν παράδοσιν δὲ ἡ καστανέα αὕτη ἦτο πρὸ 300 ἤδη ἐτῶν τοσούτῳ μεγάλη, ὥστε ὅτε ἡ βασίλισσα τῆς Ἀραγωνίας μεταβαίνουσα πρὸς τὴν Νεάπολιν ἐπεσκέφθη καὶ τὸ δένδρον τοῦτο, ἠδυνήθησαν νὰ τοποθετηθῶσιν ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ φυλλώματός του 100 ἱππόται μετὰ τῶν ἵππων των, ἢ, ὅπως ἄλλοι λέγουσι, νὰ κοιμηθῶσιν ἐντὸς τοῦ κοίλου κορμοῦ αὐτῆς. Τὴν σήμερον δὲ ἡ κοιλότης αὕτη εἶνε τόσον μεγάλη, ὥστε δύνανται δι' αὐτῆς νὰ διέλθωσι δύο ἅμαξαι ὁδεύουσαι παραπλεύρως. Ἀπεδείχθη ὅμως ἐξ ἀκριβεστέρων παρατηρήσεων καὶ πληροφοριῶν, ὅτι ὁ κορμὸς οὗτος συνέστη ἐκ τῆς συγχωνεύσεως πέντε ἄλλων κορμῶν συμφυέντων πρὸς ἀλλήλους ἀπὸ τῆς ῥίζης.

Ἡ καστανέα εἶνε δένδρον βιωφελέστατον καὶ προσοδοφόρον ἐν ταῖς χώραις ἐν αἷς φύεται, διότι καὶ οἱ καρποὶ αὐτῆς καὶ οἱ κλάδοι καὶ τὰ φύλλα καὶ ὁ κορμὸς καὶ ὁ φλοιὸς χρησιμοποιοῦνται. Ἐκ τοῦ κορμοῦ λαμβάνονται ξύλα πρὸς οἰκοδομίαν, ναυπηγίαν καὶ διάφορα ἄλλα τεκτονικὰ ἔργα. Εἶνε δὲ τὰ ἐξ αὐτῆς ξύλα λευκόξανθα, ἔχουσιν ἶνας μακρὰς, εἶνε εὔτονα καὶ μακροχρόνια. Ὡς πρὸς τὰς ἰδιότητας ταύτας ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ξύλα τῆς δρυὸς, ὅπως δὲ ταῦτα, παρέχουσι καὶ ἐκεῖνα καιόμενα ἐξαιρέτους ἄνθρακας. Τὰ φύλλα τῆς καστανέας δίδονται εἰς τὰ ζῷα ὡς τροφὴ ἢ χρησιμεύουσι πρὸς πλήρωσιν τῶν στρωμάτων τῶν πτωχῶν. Ὁ φλοιὸς ἕνεκα τῶν δεψικῶν αὐτοῦ οὐσιῶν χρησιμεύει εἰς τὴν δερματουργίαν. Ἀπὸ τῶν λεπτῶν αὐτῆς κλάδων κατασκευάζονται αἱ στεφάναι τῶν βαρελίων (κοινῶς τσέρκια). Κυριωτέραν ὅμως καὶ μᾶλλον διαδεδομένην χρῆσιν ἔχουσιν οἱ καρποὶ τοῦ δένδρου τούτου.

Τὰ κάστανα ἅμα ὡριμάσαντα συλλέγονται ὑπὸ τῶν καστανεμπόρων καὶ ῥίπτονται ἐντὸς λάκκων ἐν τῇ γῇ ἐσκαμμένων, τοὺς ὁποίους ἅμα πληρώσαντες καστάνων καλύπτουσι διὰ χώματος ἢ ψιαθῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐνίοτε δὲν καταπίπτουσιν ὅλα τὰ κάστανα ἀφ' ἑαυτῶν, τότε διὰ ῥαβδισμῶν καταρρίπτουσιν αὐτὰ, ὅπως τὰς ἐλαίας, καὶ μετὰ τοῦ ἀκανθώδους κελύφους ἐμβάλλουσιν ἐντὸς τῶν λάκκων. Ἀφοῦ δὲ καλύψουν αὐτὰ ὡς εἴπομεν, ἂν μὲν οἱ λάκκοι ὠρύχθησαν εἰς μέρη ποτιζόμενα ὑπὸ τῆς βροχῆς, περιμένουσι τὴν βροχὴν, ἄλλως χύνουσιν ὕδωρ ἄνωθεν, καὶ διαβρέχουσι. Διὰ τοῦ μέσου τούτου σήπονται τὰ κελύφη τῶν καστάνων, αὐτὰ δὲ ἀπορροφῶντα ὕδωρ οὐ μόνον ἐξογκοῦνται ἱκανῶς, ἀλλὰ καὶ ὑφίστανται εἶδός τι ζυμώσεως, ἐξ οὗ καὶ γίνονται γλυκύτερα. Ταῦτα εἶνε τὰ καλούμενα *κάστανα τῆς γούβας*. Πλὴν καὶ ἄνευ τοῦ μέσου τούτου τὰ κάστανα ἀποστέλλονται εἰς τὸ ἐμπόριον.

Τὰ κάστανα χημικῶς ἐξεταζόμενα περιέχουσιν ἄμυλον εἰς μεγάλην ποσότητα, μετ' αὐτοῦ δὲ, πλὴν πολὺ ὀλιγώτερον, καὶ ἔλαιον, δεξιτερίνην, ὀσπρεΐνην, σάκχαρον· ἕνεκα δὲ τοῦ ἀμύλου ἰδίως, τοῦ ὀλίγου ὕδατος ὅπερ περιέχουσι, καὶ τῆς γλυκύτητος αὐτῶν, χρησιμεύουσιν *ὡς τροφὴ* τῶν ἀνθρώπων, ἰδίως δὲ τῶν πτωχοτέρων κατοίκων ἐν τῇ νοτίᾳ Εὐρώπῃ. Οὕτω π.χ. ἐν Λιμουσίνῃ (ἐπαρχία τῆς Γαλλίας), ἐν Πεδεμοντίῳ, ἐν τοῖς Ἀπεννίνοις καὶ ἀλλαχοῦ ἐν πρώτοις φρύγονται μικρὸν τὰ κάστανα, ὅπως μὴ φθαρῶσιν ὑπὸ τῆς σήψεως, εἶτα μαλακύνονται δι' ἁπλοῦ ὕδατος καὶ βραζόμενα ἐν ἅλμῃ παρασκευάζονται εἰς τὸ καλούμενον *καστάνιτον ἔτος* (Chatigna). Παρ' ἡμῖν τρώγονται τὰ κάστανα ὡς ἄθυρμα συνήθως ἑφθά. Τὰ ὠμὰ κάστανα εἰσὶ δυσπεπτότερα τῶν ἑφθῶν, τὰ ἑφθὰ δὲ καὶ γλυκύτερα εἶνε καὶ μᾶλλον πρὸς τροφὴν ἐπιτήδεια, τοῦ ἀμύλου μεταβαλλομένου εἰς σάκχαρον διὰ τῆς θερμότητος. Οὐ μόνον δὲ ὡς ἄθυρμα τρώγονται τὰ κάστανα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ κρέατος μαγειευόμενα καὶ εἰς τὰς ταριχείας τῶν χηνῶν καὶ ἄλλων ὀρνέων συνεμβαλλόμενα ὡς *γέμισμα*. Πλὴν τῆς θρεπτικῆς αὐτῶν δυνάμεως τὰ κάστανα θεωροῦνται ὑπὸ τῶν οἰνοποτῶν καὶ ἐπακτικώτατα πρὸς τὸν οἶνον:

Τὸ κάστανο θέλει κρασί, καὶ τὸ κρασὶ μέλι....

Οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν γινώσκουσιν, ὅτι οἱ παρ' ἡμῖν πωληταὶ τοῦ σαλεπίου, δεύτερον ἔργον ἡμερήσιον ἔχουσι τὴν πώλησιν καστάνων, περιτρέχοντες τὰς ὁδοὺς μετὰ σάκκων τριχίνων πλήρων καστάνων ἐβρασμένων καὶ φωνάζοντες *κάστανα ζεστὰ, κάστανα π' ἀχνίζουνε*. Τὰ κάστανα τὰ ὁποῖα οὗτοι πωλοῦσιν εἶνε μικρὰ, διότι κατάγονται ἀπὸ ἄγρια εἴδη καστανεῶν ἀνεμβολίστων, οὐδέποτε δὲ τρώγονται ὠμὰ ὡς ἐκ τῆς μεγάλης αὐτῶν στυφότητος. Ἐκ Κρήτης, ὡς εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω, φέρονται τὰ μεγαλήτερα καὶ ἡδύτερα, ἅτινα ἔχουσι καὶ τὸ προτέρημα, ὅτι ἀποφλοιίζονται εὐκολώτερον. Διὰ τοῦτο πρὸ ἐτῶν ἤρξαντο ἐμβολίζοντες οἱ ἐν Ἑλλάδι τὰς ἀγρίας καστανέας διὰ Κρητικῶν ἐμβολίων, οὕτως ὥστε πολλὰ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ πωλουμένων ὡς κρητικῶν καστάνων φέρονται ἐκ τῆς Πελοποννήσου.

Ἐκ τῶν καστάνων τέλος παρασκευάζεται καὶ ποτὸν ἀντικαθιστῶν τὸν καφὲ, οὗτινος ἔχει σχεδὸν τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ὀσμήν.

Αἱ καστανέαι χρησιμεύουσι πρὸς τούτοις καὶ ὡς δένδρα τοῦ καλλωπισμοῦ, φυτευόμεναι ἀλ-

λαχοῦ παρὰ ταῖς ὁδοῖς. Οὕτως εἰς Παρισίους ὑπῆρχον κατὰ τὸ 1860 πεφυτευμέναι εἰς τὰς πλατείας αὐτῶν 148,000 καστανεῶν, ἐξ ὧν μία, ἡ ἐν τῷ κήπῳ Τουϊλλερὶ, ἡ καλουμένη *καφενέα τῆς 20 Μαρτίου* (Chataigne du 20 Mars), εἶνε περίφημος, διότι ἐπιστεύετο, ὅτι ὅταν κατὰ τὴν 20 Μαρτίου εἶχε φύλλα, ἦτο καλὸν σημεῖον διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Βοναπάρτου.

Σ. Μ.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΣ

μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων πόλεων.[1]

Ἀθῆναι	0	0	0		Δουβλῖνον	9	59	42	π.μ.
Ὀθωνοὶ	11	24	24	π.μ.	Γρηνόβιχον	10	25	4	»
Ἀμοργὸς	0	9	36	μ.μ.	Μασσαλία	10	46	39	»
Κωνσταντ.	20	45			Μόσχα	0	55	31	μ.μ.
Πετρούπ.	0	26	18	μ.μ.	Τουρῖνον	10	55	53	π.μ.
Βιέννη	11	30	39	π.μ.	Βενετία	11	14	30	»
Βερολῖνον	11	18	39	»	Ἀκρ. Καλῆς Ἐλπίδος	11	39	0	π.μ.
Βρυξέλλαι	10	42	33	»	Μαδρὰς	3	46	2	»
Παρίσιοι	10	34	25	»	Μελβοῦρν (Αὐςραλίας)	8	5	0	μ.μ.
Λονδῖνον	10	24	37	»	Κουσεβέκη	5	40	15	π.μ.
Κοπενάγη	11	15	24	»	Ῥίον Ἰανεῖρον	7	32	28	»
Στοκχόλμη	11	37	18	»	Σαντ. Χιλὶ	5	42	22	»
Μαδρίτη	10	10	19	»	Σινδνεῦ Αὐστραλίας	8	30	4	μ.μ.
Λισσαβῶν	9	48	28	»	Βαστγκτῶν	5	16	53	π.μ.
Ῥώμη	11	14	59	»					
Νεάπολις	11	22	3	»					
Χριστιανία	11	7	59	»					

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Οἱ Ἕλληνες, ἂν θέλωμεν νὰ ὀνομαζώμεθα λαὸς πολιτισμένος, πρέπει καὶ εἰς τὰς καλὰς τέχνας ὄχι παρέργως νὰ προσέξωμεν. Ὁ βίος ὅλος εἶναι ἄχαρις ἄνευ αὐτῶν, τὸ ἦθος τῶν πολιτῶν γίνεται οὐ μόνον χυδαῖον, ἀλλὰ καὶ στρυφνὸν, ἀνεπιεικὲς, βίαιον, βάρβαρον ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὅπου δὲν σπουδάζονται αἱ καλαὶ τέχναι. Ἐνθυμούμεθα πολλάκις τοὺς στίχους τοὺς ὁποίους ὁ Βδελυκλέων (παρ' Ἀριστοφάνει ἐν τοῖς Σφηξὶ) λέγει πρὸς τὸν πρίνινον, τὸν στρυφνὸν καὶ αἰωνίως φιλόδικον πατέρα του·

ὑγρὸν χύτλασον σεαυτὸν ἐν τοῖς στρώμασιν,
ἔπειτ' ἐπαίνεσόν τι τῶν χαλκωμάτων,
ὀροφὴν θεᾶσαι, κρεκάδι' αὐλῆς θαύμασον.

Μᾶς φαίνεται, ὅτι ἔπρεπεν οἱ στίχοι οὗτοι συχνὰ νὰ λέγωνται εἰς ἡμᾶς, ὀλίγον μόνον μεταπλαττόμενοι, ὡς ἐξῆς περίπου· Κάτοικε τῶν Ἀθηνῶν, τῆς πρωτευούσης τοῦ μικροῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου, παῦσαι ὅλην τὴν ἡμέραν ἀναγινώσκων τὴν *Στοὰν* καὶ τὴν *Παλιγγενεσίαν*, παραίτησε, παρακαλῶ, πρὸς στιγμὴν τὰ θρανία τῆς Ὠραίας Ἑλλάδος καὶ τοῦ Χάφτα, μὴ ἐρίζῃς ἀκατάπαυστα περὶ νομοσχεδίων καὶ ὑπουργείων, ἀλλὰ ὕπαγε ὀλίγον καὶ εἰς τὸ Θησεῖον, ἵνα ἴδῃς τοὺς ἐκεῖ πενθοῦντας ἐν τῇ μονώσει καὶ ἐρημίᾳ των παλαιοὺς λίθους, ἐπισκέφθητι καὶ τὸ Πολυτεχνεῖον ἢ κανένα φίλον σου ζωγράφον ἢ γλύπτην, ἵνα ἴδῃς καμμίαν εἰκόνα ἢ προτομήν· λάβε καὶ τὸν κόπον τὸν ἡράκλειον ν' ἀναβῇς καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ χάσε κ' ἐκεῖ καμμίαν ὥραν, θεώμενος τὴν ὑπὸ τῶν προγόνων σου ἐνσωματωθεῖσαν εἰς τὰ μάρμαρα ἰδέαν τοῦ κάλλους. Τόλμησον ταῦτα. Τὰ δὲ πολιτικά σου, τὰ ὁποῖα νοσοῦσιν ὁμολογουμένως, ἴσως θὰ θεραπευθῶσιν εὐκολώτερον καὶ αὐτά, ἂν ὀλιγώτεροι καὶ ἐπιτηδειότεροι πρὸς τοῦτο συζητῶσιν αὐτά, καὶ ἔτι ὀλιγώτεροι προσέρχωνται εἰς τὴν ἔμπρακτον θεραπείαν των. «Πολλῶν ἰατρῶν εἴσοδός μ' ἀπώλεσε.» Σὺ δὲ τρέψε σεαυτὸν καὶ ἐπὶ ἄλλα φροντίσματα· περιεργάσου καὶ ἄλλας ὄψεις ἐπὶ τοῦ βίου τοῦ ἐθνικοῦ, θέλησον καὶ κατ' ἄλλο τι νὰ δοκιμάσῃς τὰς δυνάμεις σου, γύμνασον τὸ ὄμμα σου καὶ τὸν νοῦν εἰς τὴν θέαν τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης, καὶ δὲν θὰ μετανοήσῃς. Ἡ ἰδέα τοῦ κάλλους ἔχει, λέγουν, ἀδελφὴν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου, καὶ θὰ εἰσχωρήσῃ καὶ αὐτὴ ὁμοῦ εἰς τὴν ψυχήν σου καὶ θὰ ῥυθμισθῇ οὕτω τὸ ἦθός σου, οἷον πρέπει νὰ εἶναι πρὸς παραγωγήν τε ἅμα καὶ ἀπόλαυσιν πολιτικῆς ἐλευθερίας καὶ εὐνομίας. Συγκροτήσας δὲ οὕτω βίον πολυμερῆ, ἰσχυρὸν, πλούσιον καὶ τερπνὸν, θὰ αἰσθανθῇς τὰς δυνάμεις σου τὰς ποικίλας, θὰ ἴδῃς αὐτὰς ἐνεργοὺς, θὰ τὰς ἴδωσι δὲ καὶ ἄλλοι παρὰ σὲ, καὶ θὰ τὰς ἀναγνωρίσωσι· καὶ τότε δὲν θὰ εἶναι εὔκολον εἰς τὸν τυχόντα νὰ σὲ ἄγῃ ὅπου θέλει ἀπὸ τῆς ῥινὸς, ἀλλὰ μόνος σὺ, δυνατὸς, θὰ βαίνῃς ὅπου δίκαιον, ὅπου ἡ δόξα τῶν ἀπαραμίλλων προγόνων σου σὲ καλεῖ.—Ἐνθυμοῦμαι ὡσαύτως συχνὰ καὶ τὸν Γερμανὸν ποιητὴν Γκέτε, ὅστις ἔλεγε· θεωρῶ χαμένην τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἣν δὲν ἴδω ἓν καλὸν εἰκόνισμα, δὲν ἀκούσω ἓν καλὸν μουσικῆς μέλος, δὲν ἀναγνώσω ἓν καλὸν ποιημάτιον. Ἀλλὰ τοῦτο πόσοι τῶν ἡμετέρων ἐν Ἀθήναις δύνανται ἢ θέλουσι νὰ εἴπωσιν; οἵτινες κατατριβόμενοι εἰς ἄζηλα ἀσχολήματα, διὰ τὰ καλὰ καὶ χρειώδη δὲν εὐκαιροῦσι, καὶ ἐν τούτοις παρέρχεται ὁ καιρὸς ὁ πολύτιμος τῆς γενικῆς ἀναπλάσεως τῶν ἠθῶν καὶ ἕξεών μας, τὸ ἔθνος μένει ἄμοιρον πολλῶν ἀγαθῶν, ὁ βίος ἡμῶν ὁ καθ' ἡμέραν ἀποβαίνει πενιχρὸς καὶ μονομερής. (Σ. Α. Κουμανούδης).

⁂ Ἀδύνατον εἶνε νὰ κορέσῃ τις πονηρὰν ἐπιθυμίαν ἄλλως ἢ ἐπὶ ζημίᾳ τῆς εὐδαιμονίας του. (Κ^α Neker).

⁂ Ἀδίκως συγκρίνεται ὁ βίος πρὸς συμπόσιον, ἀφοῦ ἀντὶ τῶν γλυκυσμάτων παρατίθενται ἡμῖν εἰς τὸ τέλος αἱ πικρίαι.

Τὸν ἀραιότερον πληθυσμὸν ἐν Εὐρώπῃ ἔχει μετὰ τὴν Ἱσπανίαν ἡ Γαλλία. Πρῶτον αἴτιον τῆς ὀλιγανθρωπίας εἶνε οἱ ἐπανειλημμένοι πόλεμοι, οὓς ἡ Γαλλία ἐπολέμησεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς νῦν ἑκατονταετηρίδος. Ἐπὶ τῆς πρώτης μόνον αὐτοκρατορίας ἐθυσιάσθησαν 2,000,000 ἀνδρῶν!

1. Ἄστρου Ἡμερολόγιον 1877.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΚΔΟΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.